

KAASAV KOOL

HEV ÕPILASTE INTEGRERIMIST SOODUSTAVA KOOLI ARHITEKTUURSE LAHENDUSE MÕTESTAMINE

ÜLIÕPILANE: ELIS LUBJA
JUHENDAJA: EMIL URBEL

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO

Inseneriteaduskond

Ehituse ja arhitektuuri instituut

KAASAV KOOL

HEV ÕPILASTE INTEGRERIMIST SOODUSTAVA KOOLI ARHITEKTUURSE LAHENDUSE MÕTESTAMINE

Magistritöö

Elis Lubja

Juhendaja: Emil Urbel

külalisdotsent

Tallinn

2018

Deklareerin, et käesolev lõputöö on minu iseseisva töö tulemus, ja kinnitan, et esitatud materjalide põhjal ei ole varem akadeemilist kraadi taotletud.

Kinnitan, et antud töö koostamisel olen kõikide teiste autorite seisukohtadele, probleemipüstitustele, kogutud arvandmetele jmt viidanud.

(Töö autori nimi)

(allkiri ja kuupäev)

Juhendaja: *(nimi)*

Töö vastab bakalaureusetööle/magistritööle esitavatele nõuetele.

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

ABSTRAKT

Eestis kasvab puuetega, sealhulgas ka vaimsete häiretega laste arv igal aastal. Kuigi Eesti Vabariigi põhiseadus ja haridusseadused on kehtestanud kõikidele lastele justkui võrdse õiguse saada võimetele vastav haridus, siis tegelikkuses praegune koolisüsteem seda alati ei võimalda. Mitmedki kaasava hariduse põhimõtted saavad koolides teostatud tänu pedagoogide võimekusele kohandada oma tööd vastavalt olemasolevatele tingimustele ning lahendada probleeme jooksvalt. Fakt on see, et tänane kooliarhitektuur arvestab hariduslike erivajadustega (edaspidi HEV) õpilastega liiga vähe.

Käesoleva magistr töö eesmärk on välja selgitada, millistele tingimustele peaks vastama kaasavat haridust praktiseeriva ning HEV õpilasi integreeriva koolimaja arhitektuurne lahendus. Oluline on jõuda arusaamiseni, milliseid õpperuume ja keskkonda erivajadusega õpilased hariduse omandamiseks realselt vajavad.

Teoreetilise osas antakse ülevaade kaasavast haridusest Eestis ning käsitletakse mõistet hariduslik erivajadus.

Magistr töö eesmärgi täitmiseks analüüsitakse kaasavat haridust praktiseeriva Randvere koolihoone sobivust HEV õpilaste vajadustele. Uurimistöö põhineb eelkõige süvaintervjuudel ning Randvere koolihoone vaatlusel ning tulemuste saamiseks kasutatakse kasutusjärgse hindamise (*ing. k. post-occupancy evaluation*) meetodit (edaspidi POE).

Magistr töös selgus, et koolihoone arhitektuurne lahendus täidab HEV õpilaste integreerimisel väga olulist rolli. Lisaks tuleb vajalikud tingimused ja õpperuumid koolihoone projekti koheselt mõtestada, sest hilisemate korrektuuride abil võib sobiliku õpikeskkonna saavutamine olla võimatu.

Magistr töö järelduste osas on koostatud kümme arhitektuurset ettepanekut, mille abil soodustada HEV õpilaste integreerimist tavakoolidesse. Viimases peatükis on antud soovitude põhjal praktilise näitena projekteeritud kaasava kooli põhimõtetele vastav Piilupesa lasteaed-alkool.

ABSTRACT

School's architecture which helps to integrate children with special needs

The number of children with disabilities is increasing every year. The Constitution and Education Acts in Estonia have established equal right of education for all children, but it is not always possible to achieve. Many of the principles of inclusive education are created thanks to the ability of teachers to adapt their work according to existing conditions. The fact is that today's school architecture does not take into account special needs.

The aim of the research is to find out how the architectural solution can help to integrate pupils with special needs into regular school- what kind of school environment do they really need?

The theoretical part provides an overview of inclusive education in Estonia and addresses the concept of special educational needs. The research is based on analysis of Randvere School, because it is one of the most advanced inclusive education practitioners in Estonia. The results are

obtained through surveys and interviews, the research method is the post- occupancy evaluation method (POE).

The Master's thesis revealed that the architectural solution of a school building fulfills a very important role in integrating students with disabilities. To achieve a suitable learning environment for children with special needs it is important to think through all the necessary conditions in an early stage. Later corrections may not resolve the problems.

The last chapter outlines ten architectural recommendations for school buildings to improve the integration of children with special needs. Based on those recommendations have been designed a nursery school and a primary school.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	13
1. UURIMUSTÖÖ TEOREETILINE TAUST NING KESKSED MÕISTED.....	15
1.1. Mõisted: puue ja hariduslik erivajadus.....	15
1.2. Kaasav haridus Eestis	15
1.2.1. Kaasav alusharidus	16
1.2.2. Kaasav haridus koolielus	17
1.3. Uus PGS. Muudatused kaasava hariduse parandamiseks	18
2. UURIMUSTÖÖ METOODIKA JA SELLE LÄBIVIIMINE	21
2.1. Magistritöö eesmärk	21
2.2. Metoodika valik ja kirjeldus	21
2.3. Randvere koolihoone analüüs	23
2.3.1. Randvere koolihoone loomine	23
2.3.2. Randvere koolimaja arhitektuurne projekt 24	
2.3.3. Erivajadustega õpilastele kohandatud hooneplokki	24
2.3.4. Sisearhitektuur ja maastikukujundus	25
2.4. Randvere koolihoone vastavus kaasava kooli ideega26	
2.4.1. Pesade süsteem.....	26

2.4.2. Erivajadustega lastele mõeldud hoone plokki 26	
2.4.3. Klassiruumid	27
2.4.4. Kehaline kasvatus	28
2.4.5. Probleem: müra	29
2.4.6. Rahunemise toad	29
2.4.7. Liikumispuudega õpilane.....	30
2.4.8. Kooli asukoht ja ühistransport	30
2.4.9. Kooli õuealad	30
2.4.10. Mõtteid eduka kooli toimimisest	31
2.5. Randvere kooli analüüsi kokkuvõte	31
2.5.1. Koolihoone miinused.....	32
2.5.2. Koolihoone plussid	32
2.5.3. Koolipere ettepanekud hoonele.....	32
2.6. Kaasava disaini eeskujud mujalt maailmast..	34
3. JÄRELDUSED	35
3.1. Kümme soovitus kaasava ning HEV õpilasi integreeriva kooli projekteerimiseks.....	35
4. KOKKUVÕTE	37
5. PROJEKTI SELETUSKIRI	40
5.1. Asukoht	41
5.2. Ajalooline ülevaade olemasolevas hoonest	42
5.3. Asendiplaaniline lahendus	45
5.4. Olulised suurused	47
5.5. Arhitektuurne kontseptsioon.....	57

5.5.1. Kobrad ehk klassikomplektid	59
5.5.2. Spordikompleks	62
5.5.3. Üks ühele klassiruumid.....	63
5.5.4. Õpetajad ja tugipersonal	64
5.5.5. Piilupesa lasteaed.....	65
6. KASUTATUD ALLIKAD	67

SISSEJUHATUS

Eestis kasvab puuetega, sealhulgas ka vaimsete häiretega laste arv igal aastal. (Puudega lastega 2017, 8). Põhjusteks on nii ebasoodsad keskkonnamõjurid kui ka tõsiste probleemidega laste elule aitamine tänu meditsiini arengule. Aina enam suurenev erivajadustega inimeste arv ei ole aga lineaarses kasvamises meie ühiskonna võimekusega aktsepteerida olukorda ning esineb suutmatust probleemidega tegeleda. Suured lõhed erivajadustega inimeste ja teiste vahel kerkivad esile juba laste varajases eas. Kuigi Eesti Vabariigi põhiseadus ja haridusseadused on kehtestanud kõikidele lastele justkui võrdse õiguse saada võimetele vastav haridus, siis tegelikkuses praegune koolisüsteem seda alati ei võimalda.

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel vajab iga viies üldhariduskooli õpilane tuge. See teeb kokku ligikaudu 28 000 õpilast, kellest umbes 8000 vajavad tuge suuremal määral (tõhustatud ja erituge). Kuigi Eesti õppekorraldus tugineb 2010. aastast alates kaasava hariduse printsiibile, mille kohaselt tuleb elukohajärgses haridusasutuses luua õpilasele tema individuaalsetele vajadustele sobilik

õpikeskkond, siis praktikas see alati ei toimi. Võrreldes Euroopa ja Põhjamaadega on meie haridusliku erivajadustega (edaspidi HEV) õpilaste kaasamine tavakooli palju väiksem ning suur osa õpilasi on siiski erikoolis või kodusel õppel. Eestis on praegusel hetkel 39 erivajadustega lastele suunatud kooli, neist 18 riigikooli (1338 õpilast), 14 munitsipaalkooli (1741 õpilast) ja 7 erakooli (190 õpilast). Mõte, et igas koolis peaksid olema tagatud õppimisvõimalused kõikidele lastele, sealhulgas ka HEV õpilastele, on meie ühiskonnas veel uus. (Haridus- ja Teadusministeerium)

Kuigi paljud haridusasutused teevad suuri jõupingutusi, et HEV õpilasi tavakooli integreerida, siis mitmedki kaasava hariduse põhimõtted saavad täna teostatud tänu pedagoogide võimekusele kohandada oma tööd vastavalt olemasolevatele tingimustele ning lahendada probleeme jooksvalt. Enamik haridusasutuste hooneid ei ole projekteeritud selleks, et rahuldada ka HEV õpilaste vajadusi. Erandina saab välja tuua vaid 2013. aastal avatud Randvere Kooli Viimsis. Tegemist on kaasaegne koolihoonega, mille eesmärk on olnud juba koolihoone projekteerimisest alates integreerida kooli ka HEV

õpilased. Vaatamata oma puudustele on Randvere kool tõestanud, et kaasav ning erivajadustega õpilasi integreeriv kool võib edukalt toimida ka Eestis.

Varasemalt ei ole Eestis taolist uurimustööd läbi viidud. Kaasava kooli toimimist ning HEV õpilaste integreerimist on uuritud teistest lähtekohtadest. Näiteks on 2017. aastal Tallinna Ülikooli lõpetaja Virge Sommer teinud oma magistritöö teemal „Kaasav haridus Soome kolmeastmelise eripedagoogika näitel: eeskujuga ja võimalused Eesti jaoks“. Töö eesmärk seisnes selles, et uurida kuidas oleks võimalik Eestis õppivate HEV õpilaste kaasamist parandada kasutades Soome eripedagoogikasüsteemi eeliseid.

Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledžis on teinud Monica Mūganen bakalaureusetöö teemal „Tavakoolide valmisolek õpetada erivajadustega õpilasi kaasava hariduse põhimõtetest lähtuvalt“. Töös on mainitud, et kaasamine ei seisne pelgalt HEV õpilase ruumis viibimises, vaid tema aktiivses osalemises õppetegevuses. Välja on toodud vajadus kujundada positiivne kooli õhkkond ning soodustada meeskonnatööd.

Eesti Rakendusuuringu keskus Centar on 2017 aastal läbi viinud uuringu „Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring“. Lisaks teistele teemadele on raportis käsitletud ka lasteaedade ning koolide füüsilist kaugust ning ruumidele ligipääsetavust. Lasteaedade puhul seisneb probleem pigem selles, et haridusasutused paiknevad kodudest liiga kaugel. Vaid väike protsent vastajatest peab hoone füüsilist keskkonda (1- 3%) ning õpperuume (5-9 %) ebasobivaks. Koolide puhul aga suureneb rahulolematust kõikides aspektides.

Kooli temaatika on Eestis muutunud ääretult populaarseks. Käimas on üleriigiline koolivõrgu korrastamise programm ning selle raames vaadatakse kriitiliselt üle kogu riigi koolimajade fond, optimeeritakse olemasolevaid hooneid ja ehitatakse juurde uusi. 10. mail 2018 aastal toimus KUMU-s konverents teemal „Muutuv kooliruum“. Kuigi vaatluse all olid mitmed väga olulised küsimused: õpilaste füüsilise aktiivsuse tõstmine, interaktiivsete õppevahendite kasutamine, hariduse kvaliteedi tõstmine jne, siis ei puudutatud kordagi kaasava kooli ning hariduse teemat. Vaadates viimasel ajal toimunud arhitektuurivõistlustel osalenud koolihoonete projekte, siis

enamasti piirdub HEV õpilaste vajadustega arvestamine, vaid hoonesse lifti ning väikeklasside projekteerimisega. **Uurimisprobleem** peitub seega selles, et tänane kooliarhitektuur arvestab HEV õpilastega liiga vähe.

Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada, millistele tingimustele peaks vastama kaasavat haridust praktiseeriva ning HEV õpilasi integreeriva koolimaja arhitektuurne lahendus. Varasemate praktikate põhjal on selge, et HEV õpilaste kaasamine kooli toob endaga kaasa mitmeid vältimatuid muudatusi. Lisaks spetsiaalsetele õppevahenditele ning tugipersonalile vajab kaasav kool ka teistsugust füüsilist õpikeskkonda ning ruumiprogrammi.

Eesmärgist tulenevad järgmised **magistritöö uurimisküsimused**:

- Kuidas ja milliste lahenduste abil saab arhitektuur toetada kaasava hariduse praktiseerimist?
- Milliseid õpperuume ja -keskkonda HEV õpilased hariduse omandamiseks realselt vajavad?

Magistritöö teoreetilises osas antakse ülevaade kaasavast haridusest Eestis ning käsitletakse mõistet hariduslik

erivajadus. Järgmises osas annab autor ülevaate töö metoodikast ning esitab põhjaliku analüüsi Randvere Kooli arhitektuursest lahendusest ning selle sobilikkusest HEV õpilastele. Uurimuse ja kokkuvõtete tegemisel kasutatakse kasutusjärgse hindamise (*ing. k. post-occupancy evaluation*) meetodit (edaspidi ingliskeelne lühend POE). Uurimustöö on oma olemuselt kvalitatiivne ning põhineb eelkõige süvaintervjuudel ning Randvere koolihoone vaatlusel. Viimases peatükis on välja toodud uurimustöö tulemused ning kokkuvõtte, leitakse vastused uurimustöö küsimustele ning on koostatud kümme arhitektuurset ettepanekut, mille abil soodustada HEV õpilaste integreerimist tavakoolidesse.

1. UURIMUSTÖÖ TEOREETILINE TAUST NING KESKSED MÕISTED

Käesolevas peatükis on ülevaade sellest, mida tähendab hariduslik erivajadus ning mis on kaasav haridus.

1.1. Mõisted: puue ja hariduslik erivajadus

Eestis puudub mõistete erivajadus ja puue ühtne määratlus ning tihti kasutatakse neid ühes lauses koos. See on tekitanud eksliku arvamuse, et haridusliku erivajadusega õppija on ilmtingimata puudega noor. Siinkohal on oluline meelde jätta, et kuigi puue on alati seotud erivajadusega, siis erivajadus ei pruugi olla tingitud puudest. (Teekond erilise lapse kõrval 2017, 24)

Puuet kasutatakse valdavalt meditsiinilises ja sotsiaalses kontekstis ning see on tugevalt seotud sotsiaaltoetuste süsteemiga. Eesti seadusandluses on puude defineerimisel lähtunud ÜRO konventsioonist ning otsene sõnastus kõlab järgnevalt: puue on inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja

keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel (Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus 2017, 25). Vastavalt haiguslikule seisundile jagunevad puuded: liikumis-, nägemis-, kuulmis-, intellekti-, kõne-, liitpuue ja muu puue. Sõltuvalt sellest, kui palju vajab puudega inimene igapäevaste toimingute ajal abi eristatakse kolme raskusastet: keskmine, raske ning sügav. (Samas)

Erivajaduse mõiste käsitlemise all on ühtse põhimõtte ning süsteemi saavutamine keeruline, kuna see hõlmab endas palju laiemat valdkond ning on seotud eelkõige vajadusega muuta olemasolevat õpi- või arenduskeskkonda. Koolieelses eas avalduvaid erivajadusi nimetatakse arengulisteks ning koolieas avalduvaid hariduslikeks (Teekond erilise ... 2017, 57). Jaan Kõrgesaar on defineerinud mõistet järgnevalt: hariduslik erivajadus on see, kui õppijad erinevad oma võimetelt, taustalt ja isiksuse omadustelt sedavõrd, et nende õppimisvajadusi on raske rahuldada harjumuspärasel ja kergesti kättesaadaval viisil, sealhulgas nii-öelda tavalises õpikeskkonnas. (Sissejuhatus hariduslike ... 2002, 10)

Kokkuvõtlikult võib öelda, et HEV õpilased võivad olla puudega, õpiraskustega, aga ka andekad või mingil muudel põhjustel õpikeskkonda kohandamist vajavad lapsed ja noored. Soovitud õpitulemuste saavutamiseks tuleb luua täiendavaid tugimeetmeid või rakendada eriõpet, kasutada spetsiaalseid õppevahendeid ja kohandatud õpperuume. Samuti võib tekkida vajadus väiksema klassikollektiivi järele, kus õppeprotsessi toetaks tugipersonal või spetsiaalset ettevalmistust saanud õpetajad. (Samas)

Tänapäeval ei käsitleta hariduslike erivajadustega lapsi kui erikoolide õpilasi, vaid õppuritena, kes vajavad õpet eritingimustel ning seda koolist sõltumata.

1.2. Kaasav haridus Eestis

Käesolevas alapeatükis on ülevaade sellest, mida tähendab kaasav haridus ning kuidas seda Eestis rakendatakse.

Kaasav ühiskond on põhjamaadest laialt levinud idee, mis suunab meid olema arvestatav ja lugupidavam kõikide inimeste suhtes. Idee põhineb üksteise erinevustega

leppimisel ning näeb ette iga indiviidi tunnustamist vastavalt tema enda võimetele ja oskustele. Samadele põhimõtetele toetub ka kaasav kool, mis üritab kohandada iga õpilase vajadustega ning, rikkumata kellegi huve, paigutada ühte ruumi õppima palju erinevaid inimesi. (Buli- Holmberg, Skogen, 2002, 7-8; Carrington 2006)

Viimaste aastate jooksul on kaasav haridus ja HEV temaatika muutunud järjest aktuaalsemaks ning on hea tõdeda, et viimase seitsme aasta jooksul on erikoolides õppivate laste arv oluliselt vähenenud. 1. veebruaril 2018. aastal vastu võetud uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus tegeleb antud teemaga intensiivselt ning läbi on viidud mitmeid muudatusi, mis soodustavad HEV õpilaste kaasamist. Samuti on planeeritud riigieelarvest kohalikele omavalitsustele ja erakoolide pidajatele anda täiendavalt igal aastal lisaks haridustoetusele ka ca 22 miljonit eurot. See summa on mõeldud kooli tegevuskulude katteks, sealhulgas just HEV õpilastele kohandatud õppevahendite hankimiseks ja sobiliku koolikeskkonna loomiseks.

1.2.1. Kaasav alusharidus

Tänapäeval on haridusvaldkonna üheks märksõnaks varajane sekkumine ning see eeldab, et lapsega tegeletakse süvendatult juba lasteaias. Õigeaegselt märgatud erivajadus ja vajalik abi on alus lapse võimalikult iseseisvaks tulevikuks (Teekond erilise ... 2002, 60). Need ajad, mil lapsed suunati lähtuvalt nende diagnoosist meditsiinilis- pedagoogilise komisjoni otsusega erilasteaeda ilma, et vanemad oleksid saanud selles kaasarääkida või otsustada, on minevik. Eesti hariduselu muutus suuresti koos 1990. aastatel toimunud suurte ümberkorraldustega riigis ning võttis eeskujul Põhjamaades levinud kaasavast haridusest. Kuigi alguses tundus erivajadustega laste integreerimine lasteaedadesse võõras ning sobimatu, siis tänapäeval on loodud nii eri- kui ka sobitusrühmad ning paljud erivajadusega lapsed käivad tavarühmas. (Erivajadusega laps ... 2012, 5-7)

Eestis korraldab erivajadustega laste õpet kohalik linna- või vallavalitsus, kelle ülesanne on leida lapsele sobiv lasteaia koht kas oma haldusüksuses või teha koostööd kõrval paiknevate omavalitsustega. Väiksemate

kõnearenguhäiretega ja teiste kergemate arenguprobleemidega laps käib enamasti tavarühmas, kuid saab täiendavat abi logopeedilt või eripedagoogilt. Kui aga laste erivajadused on suuremad, võib omavalitsus otsustada lasteaia direktori ettepanekul avada sobitusrühma. (Samas)

Sobitusrühmaks nimetatakse rühma, kus õpivad lisaks eakohaselt arenenud lastele ka üksikud erivajadusega lapsed. Laste arv sellises rühmas on alati väiksem kui teistes, sest arvestatakse, et üks erivajadusega laps täidab kolm kohta. Sobitusrühma puhul on positiivne see, et erivajadusega lapsed omandavad kaaslaste eeskujul kiiremini eluks vajalikud oskused ning sotsiaalse käitumise. Lisaks sobitusrühmadele võib avada lasteaias ka erirühma, mis on mõeldud ühetaolisse puudegruppi kuuluvatele lastele. (Koolieelse lasteasutuse seadus 2018, 6)

Praktika on näidanud, et individuaalne lähenemine ja erivajadusega laste kaasamine lasteaedadesse ei ole kerge ülesanne ning esineb mitmeid väljakutseid. Suurimate murekohtadena võib välja tuua spetsialistide ja

tugipersonali puuduse ning õpetajate vähese eripedagoogiline ettevalmistuse. Kuna Eestis on aga erilasteaedade hulk väga väike, siis vaatamata probleemidele, käivad enamik erivajadusega lapsi siiski tavalasteaedade eri- või sobitusrühmades. Vastavalt vajadusele rakendatakse ka täiendavalt tugiisiku teenust. (Haridus- ja Teadusministeerium; Teekond erilise ... 2002, 66)

1.2.2. Kaasav haridus koolielus

Suurim kriitika, millega iseloomustatakse tänapäeva läänelikku haridust, on subjektiivse lähenemise puudumine. Tähelepanu keskpunktis on õppeained, teadmised, välise maailma tundma õppimine, kuid iga inimese personaalne areng ning huvid jäävad tahaplaanile. Samuti heidetakse ette madalat koostöövaimu ning loova mõtlemise pärssimist. Kõiki õpilasi hinnatakse võrdsete kriteeriumite alusel ning oluline on olla kõikides valdkondades ühtmoodi edukas, olenemata sellest, kas antud õppeaine pakub õpilasele isiklikus plaanis huvi või mitte. Taoline süsteem tekitab aga juba varajases eas hirmu ebaedu ees, mis muudab õppeprotsessi

stressirohkeks ning omakorda pärsib õpilase tahet üldse midagi õppida (Saks 2011, 60-61). Haridus peaks olema aga elukestev protsess, mitte ainult haridusasutustes viljelev kohustus.

Kuid probleemid tänapäeva haridussüsteemis ning koolielus muutuvad veelgi suuremaks, kui üritame olemasolevasse struktuuri sobitada HEV lapsed. Kui õpilane vajab tingituna tema raskest puudest või häirest väga spetsiifilist eriõppekorraldust ning ressursimahukaid tugiteenuseid, üritatakse talle luua võimalused õppeks tavakoolis, eriklassis või erikoolis. Siinkohal jääb lapsevanemale valikuvabadus, milline variant tema lapsele paremini sobib. Kuigi lapse suunamist erikooli üritatakse võimalusel vältida, siis tihti ei suuda tavakoolid HEV õpilasele vajalikke tingimusi pakkuda. Tavakooli integreeritud HEV õpilasele peavad olema tagatud mitmed erinevad tugiteenused, millest enimlevinud on diferentseeritud õpetamine klassis, abistamine väljaspool õppetunde, eripedagoogiline või logopeediline abi õpiabirühmas ja individuaalse õppekava loomine. (Haridus- ja Teadusministeerium)

Haridus- ja Teadusministeerium on kavandanud lähiaastateks mitmeid programme ja arendustegevusi, mille kõikide ühiseks eesmärgiks on parandada HEV õpilaste õppekorraldust (Kivirand 2016). Üks suurimaid ettevõtmisi oli 2015. aastal algatatud pilootprojekt „Kaasav kool“, mille eesmärk oli toetada HEV õpilaste kaasamist tavakooli. Lisaks nägi programm ette täienduskoolitusi õpetajatele ja teistele koolitöötajatele ning üheskoos töötati välja kaasaegsemaid õppevõimalusi. Projektist võttis osa kokku 14 erinevat õppeasutust üle Eesti ning nendes kõikides õppis tavaklassi kaasatuna märkimisväärne hulk lihtsustatud õppel ja psüühikahäirega (väikeklasside) õpilasi. Kõikides koolides kiideti pool aastat kestnud projekti ning peeti vajalikuks tõhustada kõikide õpilaste koosõppimise võimalusi ning samuti jagada üksteise kogemusi. (Haridus- ja Teadusministeerium)

Kuigi HEV õpilaste osakaal tavakoolides on viimastel aastatel suurenenud ning teema on muutunud järjest aktuaalsemaks, ei suuda kõik haridusasutused tagada kõikidele õpilastele võrdseid õpikeskkondi. Alati ei pruugi olla vajalikud tugisüsteemid kättesaadavad ning samuti

võib puududa vajalik finants, et tagada individuaalõpe, täiendav eriõpe ning võimetele kohanduv õpe. On selge, et kaasav haridus on probleemiderohke ning praktilises koolielus väga mitmetahuline protsess, mille toimimise peavad panustama kõik osapooled: riik, kohalik omavalitsus, kool, õpetajad ning lapsevanemad. (Kivirand 2016)

1.3. Uus PGS. Muudatused kaasava hariduse parandamiseks

1. veebruaril 2018. aastal vastu võetud Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (PGS) on tehtud mitmeid muudatusi, mis soodustavad HEV õpilaste kaasamist õppeprotsessi. Haridus ja Teadusministeeriumi kodulehel on välja toodud, et uute põhimõtete ja süsteemide loomine oli tarvilik eeskätt kaasava hariduse paremaks toimimiseks ning tugispetsialistide ja -teenuste kättesaadavuse parandamiseks. Lisaks rahalistele toetuste kõrval on riik seadnud prioriteediks ka õpetajate täiendava koolitamise HEV õpilaste teemal. (Haridus ja Teadusministeerium)

Lisaks meetmele „Hariduslike erivajadustega õpilastele suunatud põhikoolide võrgu korrastamine perioodil 2014-2020“, mille eelarve on 16 miljonit eurot ning eesmärk parandada keskkonda eelkõige raskemate hariduslike erivajadustega õpilaste õppehoonetes ja õpilaskodudes, on riik plaaninud mitmeid täiendavaid rahalisi toetusi. Kokku on plaanis igal aastal anda kohalikele omavalitsustele ja erakoolide pidajatele haridusliku erivajadusega õpilaste õppe paremaks korraldamiseks lisavahendeid ca 22 miljonit eurot. Sellest näiteks 9,5 miljonit eurot plaanitakse investeerida tavakoolides õppivate tuge vajavate õpilaste sisustuse ja taristu parandamiseks ning 6 miljonit eurot suunatakse tugispetsialistidele väärilisema töötasu maksmiseks. (Haridus ja Teadusministeerium)

Selleks, et arvestada iga õpilase individuaalseid vajadusi ning vähendada õpilaste kategoriseerimist vastavalt meditsiinilistele diagnoosidele on kasutusele võetud kaks uut mõistet: **tõhustatud tugi ja eritugi**. Neid rakendatakse juhul kui kooli poolt tagatud üldine tugi ei anna õpilase arengu seisukohalt soovitud tulemusi. Rakendatava toe vajaduse ning meetmed määrab kooliväline nõustamismeeskond (hetkel Innove Rajaleidja

spetsialistid), kes jagab soovitusi ning konkreetseid juhiseid haridusliku erivajadusega lapse õpetamiseks. (Haridus ja Teadusministeerium; Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2018, 3)

Õpetajate ja koolis töötavate tugispetsialistide (eripedagoog, sotsiaalpedagoog, psühholoog, logopeed) ülesanne on hinnata laste õpihuvi ning motivatsiooni, samuti märgata nende tugevaid ning nõrku külgi, sotsiaalseid oskusi ja emotsionaalset käitumist. Kui täheldatakse, et õpilasel on mingis valdkonnas puudusi, siis üritatakse probleemi lahendada läbi täiendava individuaalse juhendamise või rakendatakse õpiabitunde. Tegemist on üldise toega, mille eesmärk on koolikohustuste täitmisel tekkinud takistuste ja õpitulemuste saavutamise raskustest ülesaamine. (Haridus ja Teadusministeerium; Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2018, 3)

Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §49 lõike 1 alusel rakendatakse tõhustatud tuge õpilasele, kes oma püsiva õpiraskuse, psüühika- ja käitumishäire või muu

tervise seisundi või puude tõttu vajab vähemalt üht järgmistest teenustest:

- pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset õppekava ühes, mitmes või kõikides ainetes;
- pidevat tugispetsialistide teenust ja osajaga õpet individuaalselt või rühmas;
- pidevat tugispetsialistide teenust ja individuaalset tuge klassis toimuva õppetöö ajal;
- õpet eriklassis.

Reeglina on tõhustatud tuge vajavad õpilased kaasatud tavaklassi, aga neile rakendatakse osajalist õpet individuaalselt või vastavas tasemerühmas. Vajadusel toetatakse õpilast tugispetsialistide poolt ning määratakse lapsele abiõpetaja või individuaalne õpetaja. Kui koolis on aga piisav hulk ühes vanuses ja sarnasel arengutasemel olevaid õpilasi, siis võib moodustada ka omaette klassi. Sellisel juhul juhendab õpilasi eripedagoog ning õpe toimub vastavalt vajadusele koostatud õppekava alusel. (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2018, 3)

Kui õpilane vajab aga väga spetsiifilist õppekorraldust ning ressursimahukaid tugiteenuseid, siis käsitletakse seda eritoe mõiste all. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §49 lõike 2 alusel rakendatakse erituge õpilasele, kes tulenevalt tema raskest ja püsivast psüühikahäirest, intellekti või meelepuudest või liitpuudest vajab:

- puudespetsiifilist õppekorraldust, -keskkonda, -metoodikat, -vahendeid ning õppes osalemiseks pidevat tugispetsialistide teenust lõimituna sotsiaal- ja tervisehoiuteenustega või mõlemaga;
- osajaga õpet individuaalselt või rühmas või pidevat individuaalset tuge klassis või õpet eriklassis.

Uus seadus kehtestab ka klassidele uued täitumuse piirnormid, mille kohaselt viiakse eriklassides tõhustatud tuge saavate õpilaste õppetööd läbi kuni kaheteist õpilasega ning erituge saavate õpilaste puhul kuni kuue õpilasega (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2018, 3). Direktori ettepanekul ning hoolekogu nõusolekul on õigus

konkreetses eriklassis suurendada õpilaste arvu kuni üheks õppeaastaks.

Kuigi HEV õpilaste integreerimine tavakoolidesse on aeglane ning küllaltki vaevarikas protsess, siis on hea tõdeda, et samme kaasava kooli ja ühiskonna loomiseks tehakse Eestis pidevalt.

2. UURIMUSTÖÖ METOODIKA JA SELLE LÄBIVIIMINE

Järgnevas peatükis antakse ülevaade uurimustöö eesmärgist, metoodikast ning andmete kogumise viisidest.

2.1. Magistritöö eesmärk

Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada, millistele tingimustele peaks vastama kaasavat haridust praktiseeriva ning HEV õpilasi integreeriva koolimaja arhitektuurne lahendus.

Oluline on leida vastused järgmistele uurimustöö küsimustele:

- Kuidas ja milliste lahenduste abil saab arhitektuur toetada kaasava hariduse praktiseerimist?
- Milliseid õpperuume ja -keskkonda HEV õpilased hariduse omandamiseks reaalset vajavad?

2.2. Metoodika valik ja kirjeldus

Magistritöö uurimus põhineb kasutusjärgse hindamise (*ing. k. post-occupancy evaluation*) meetodil (edaspidi ingliskeelne lühend POE).

Erinevalt tavalisest arhitektuurikriitikast, mis keskendub hoone esteetikale, ehitusviisidele ja materjalidele, on POE fokuseeritud kasutajate rahulolu hindamisele. Meetodi eesmärk on hinnata keskkonda, ruumiprogrammi ning selle funktsionaalsust ja mugavust igapäevaste toimingute ajal. Õigesti läbiviidud POE annab head tagasisidet hoone reaalsest toimimisest ning saadud tulemusi saab kasutada uute sarnase tüpoloogiaga hoonete projekteerimisel. (Zimmermann, Martin 2001, 169)

Kuna Eestis on üks eesrindlik kaasavat haridust praktiseeriv kool, kus õpib märkimisväärne arv HEV õpilasi, siis osutus POE meetod antud magistritöö eesmärgi saavutamisel valituks. Uurimustöö objektiks on seega Viimsi vallas asuv Randvere kool, mis on tänaseks toiminud juba pea 5 aastat. Antud meetodi abil saab hinnata koolihoone reaalset sobivust HEV õpilastele ning

saada praktilisel põhinevat informatsiooni kooli toimise kohta. POE meetod on paljuski asukoha spetsiifiline ning arvestab üldist konteksti, mistõttu on uurimuse tulemused adekvaatsed just Eestis. (Preiser 2003, 43)

Vastavalt uurimismeetodile toimus andmete kogumine eelkõige läbi intervjuude ja koolihoone vaatluse. Intervjuudest saadud andmete dokumenteerimiseks tehti käsitsi märkmeid.

POE läbiviimiseks tehtavad intervjuud viidi läbi:

- Randvere kooli arhitekt Inga Raukas (27.04.2018)
- Randvere kooli direktor Leelo Tiisvelt (06.04.2018)
- Randvere koolis töötav eripedagoog Margit Šein (17.11.2017)
- Randvere koolis õppiva HEV lapse lapsevanem (15.11.2017)

Lisaks kasutajate mugavuse hindamisele, eeldab POE ka arhitektuurse projekti analüüsi ning kogu projekteerimiskäigu ülevaadet. Lisaks intervjuudele on andmete kogumisel kasutatud ka meedias läbikäidud artikleid, analüüsitud on hoone arhitektuurset projekti, selle algseid ideid, ning vastavust lõpliku tulemusega.

Pilt 1. Randvere Kool
(<http://www.fundehtus.ee/et/referentsid/projekt/16-randvere-kool>)

2.3. Randvere koolihoone analüüs

Järgnevates alapeatükkides käsitletakse Randvere koolihoone arhitektuurset projekti ning analüüsitakse tema sobivust kaasava kooli ideega.

2.3.1. Randvere koolihoone loomine

Viimsi vallas asuv Randvere kool on praegu Eestis ainuke omalaadne koolihoone, kus on juba projekteerimise käigus üritatud luua võimalusi HEV õpilaste integreerimiseks. Eesmärk oli luua, struktureeritud ruumiprogrammi ning arhitektuurse lahenduse abil, mõnus õpikeskkond kõikidele lastele. Omanäolise kooli rajamine sai alguse 2011. aastal, kui moodustati töögrupp, kelle ülesandeks oli esmalt kaardistada valla haridusvajadused ning rahalised võimalused ning seejärel arutada läbi ka vajalik ruumiprogramm ning arhitektuurne lahendus. Kuna vallas oli aina enam kasvav koolikohustuslike laste arv, sealhulgas ka erivajadustega laste arv, siis oli uue omanäolise kooli rajamine vajalik ning igati põhjendatud. (Trei 2012)

Projekti koostamise aluseks oli Randvere algkooli arhitektuurivõistluse tingimused ja selle alusel 2005. aastal koostatud eskiisprojekt. Algselt (2005.aastal) ei olnud aga koolihoone eesmärgiks tagada õppimisvõimalused HEV lastele (Arhitektuurivõistluse tingimused 2004). Pigem pidi hoonest kujunema Randvere kogukondlik keskus, kus saaks koolivälisel ajal kasutada ühisruume (arvutiklassid, aula, spordikompleks, raamatukogu) avalike ürituste korraldamiseks. Seega, on 2011. aastal tärpanud idee, projekteerida haridusliku erivajadusega lapsi integreeriv koolihoone, paljuski tagatud 2005. aasta eskiisprojekti täienduste ja vajalike muudatuste abil. Muudatuste tegemisel andis kindlad juhtnöörid tellija – Viimsi vald. Arhitektuurse osa autorid on Inga Raukas, Mart Kadarik ja Matthias Klitzsh (Arhitektuuriagentuur OÜ) ning täiendatud projekt valmis aastal 2011. (Trei 2012)

2013. aasta septembris alustas Randvere kool oma esimest õppeaastat 145 õpilasega, kellest 17 olid HEV lapsed. Kooli eripäraks on see, et võrdselt on esindatud kõik kolm õppekava: põhikooli riiklik õppekava (RÕK), põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (LÕK) ja ka toimetulekuõpe (TÕK). Kaasaegsetel tööpõhimõtetel tegutsev kool suudab

arendada kõiki oma õpilasi nende võimetele vastavalt ning HEV õpilaste vanemad ei pea suunama oma last erikooli või -klassi. Randvere kool on, riikliku õppekava alusel õppivale õpilasele 6-klassiline, teistele õpilastele kuni 9-klassiline, põhikool. (Arengukava 2015/2016- 2017/2018)

Tänaseks on kool olnud avatud juba rohkem kui neli aastat ning õpilaste arv on kasvanud 383 lapseni, kellest 36 on HEV-ga (27.11.2017 seisuga) (Tiisvelt 2017). On selge, et Randvere koolihoone rajamisega, on tehtud suur samm kaasava hariduse propageerimiseks ning Eestis elavate HEV laste õppimisvõimaluste parandamiseks. Ometigi on koolil tekkinud mitmed probleemid ning lisaks igapäevastele jooksvatele muredele on esile kerkinud ka mitmed õpperuume puudutavad küsimused. Siiski tuleb rõhutada, et vaatamata oma puudustele, on antud koolihoone heaks praktikaks kaasava kooli vajaduste kindlaks määramisel, ning annab vajalikku kogemust edasiste koolihoonete projekteerimisel Eestis.

2.3.2. Randvere koolimaja arhitektuurne projekt

Arhitekt Inga Raukas rõhutab, et kool pidi olema võimalikult energiatõhus, kompaktne ning mõistliku hinnaga. Tellija (Viimsi vald) soov oli kujundada hoonest eelkõige aktiivne külakeskus, kus paikneks suur ja avar raamatukogu, spordikompleks ja noortekeskus. Kahjuks aga ei võimaldanud rahalised vahendid viimase rajamist ning ka idee kogu II korruse ulatuses kulgevast raamatukogust piirdus lõpuks väikese kinnise lugemissaaliga.

Randvere koolihoone projekt nägi ette 2- korruselise, 18 klassikomplektiga, puuetega laste ploki ning võimlakompleksiga põhikooli hoone rajamise Oja II kinnistule. Tegemist oli 66 806,4 m² suuruse vana põllumaaga, kus puudusid korralikud tänavad ning kõnniteed, samuti ka igasugune haljastus. Kuna lähiümbruses ei paiknenud ühtegi teist sotsiaalehitist, siis pidi uus koolihoone koos spordikeskusega kujunema ka külaelanikele heaks vabaaja veetmise kohaks. (Randvere põhikooli tööprojekt 2012)

Mahu poolest on Randvere koolimaja kompaktne ning praktiline hoone, mille netopind kokku on 5754,0 m². Erinevate ruumide paigutamisel oli aluseks müratekitavate tegevuste eraldamine ja hoone funktsionaalne toimimine (Randvere põhikooli tööprojekt 2012, 49). Hoone pikitelge läbib lai ja avar koridor, kuhu on nutikalt ära mahutatud üldalad, nagu söökla, raamatukogu ja aula. Tänu sellisele paigutusele on hoone ühest poolest teise kulgemini sujuv ja vaheldusrikas ning traditsioonilist pika koridori efekti ei teki.

Risti koridoriga on jaotatud hoone kolmele teljele õppeplokid ehk niinimetatud pesad. Arhitekt Inga Raukas sai sellise arhitektuurse lahenduse inspiratsiooni Taanist. Igas pesas (350 m²) asub kolm klassiruumi (ca 50 m²), garderoob, ühisruum vahetundideks, tualetid ning õpetajatele mõeldud puhkeruum. Kuigi igal pesal on omaette välisuks ning garderoob, siis turvalisuse kaalutlustel ei ole võimalik kõiki sissepääse avatuna hoida. Õpilased tulevad kooli siiski hoone otstes paiknevatest peasissepääsudest ning kulgevad sealt oma koduklassi.

I korruse õppeplokkidest on võimalik pääseda sisehoovidesse ning II korruse kõikidel pesadel on suur ja avar rõdu, mida võimalusel saab kasutada ka õppetöö läbiviimiseks. Klassiruumide pesadesse paigutamine pidi tagama rahulikuma õppimiskeskonna ning samuti vaiksemad vahetunnid. (Randvere põhikooli tööprojekt 2012)

2.3.3. Erivajadustega õpilastele kohandatud hooneplok

Kuna projekti hilisem eesmärk oli tagada õppimisvõimalused ka erivajadustega lastele, siis on Randvere koolihoonesse projekteeritud spetsiaalselt erivajadustega õpilastele ettenähtud hooneplok. See hoone osa kujundati vastavalt Viimsi valla poolt ettenähtud ruumiprogrammile ning nõudmistele. Selles plokis asuvad viis väiksemat klassiruumi, teraapiaruumid, inva WC-d, puhkeruumid ning garderoob väliriietuse jaoks. Teraapiaruumide hulka kuuluvad ka toimetulekuõppe korraldamise jaoks vajalikud õppekõök ja duširuum/pesuruum ning puhke- ja mänguruumina

kasutatav meediatuba. (Randvere põhikooli tööprojekt 2012)

Lisaks oli koolihoone kavandatud selliselt, et oleks tagatud puuetega inimeste juurdepääs kõikidele ruumidele. Treppidele ja pandustele on ettenähtud piirded ning invaliidi liikumine hoones oli planeeritud liftiga. Ratastooliga liiklejale on tagatud mugav juurdepääs nii koolihoonele kui ka lähima ühistranspordi peatuseni. Kõik hoones olevad ukSED on planeeritud lävepakuta või, kui teatud ehituslikud nõuded nõuavad lävepaku olemasolu, siis on maksimaalne lubatud kõrgus vaid 20 mm. (Randvere põhikooli tööprojekt 2012)

2.3.4. Sisearhitektuur ja maastikukujundus

Sisearhitektuurse projekti autorid on Kristi Lents-Esnar ja Marita Mätas (Allianss OÜ) ning nende väljatöötatud lahenduse kontseptsiooni aluseks olid värvid ja graafika (Ruumi pilt 2013, 64). Siiski kujundati klassiruumid rahulikud ning kogu värv ja kirju graafika suunati koridoridesse ning üldaladesse. Hoones on palju kasutatud nii eritellimusel valmistatud kui ka sisseehitatud mööblit.

Samas on oluliseks disaini elemendiks kujunenud ka liigutatavad esemed, näiteks kott-toolid ja pehmed tumbad, mida lapsed ja õpetajad saavad oma äranägemise järgi pidevalt ümber paigutada. (Randvere põhikooli tööprojekt 2012; Margit Šein 17.11.2017)

Pilt 2. Vaade sisehoovile
(<http://www.fundehitus.ee/en/references/project/>)

Maastikukujunduse idee autoriks on Katrin Koov ja Evelin Reimand OÜ-st Kavakava. Nende kontseptsioon toetus n-ö “maakooli” ideele, mille eesmärk oli kujundada rahulik ning turvaline keskkond, kus oleks lastel piisavalt õue- ja mänguruumi. Selleks, et lame maapind muuta pisut mängulisemaks, rajati kooli ümber mitmeid madalaid murumähtaid, mille inspiratsioon saadi krundil varem

paiknevatest heinavaaludest ja põlluvagudest. Lisaks oli mängumaastikule kavandatud ka mitmeid looduslikest materjalidest väikevorme, nagu palgivirnad, maasse rammitud puutüved ning ka erineva diameetriga maakividest koosnev “kivikülv”. Samuti kutsus maastikukujunduse projekt üles koolipere ühisürituseks, mille tulemusena oleksid õpilaste ja õpetajate koostööna rajatud koolihoovi pajuoksadest onne ja tunneleid. (Margit Šein 17.11.2017)

2.4. Randvere koolihoone vastavus kaasava kooli ideega

Kuigi Randvere kool on kaasava hariduse praktiseerijana Eestis juba tähelepanu pälvinud, siis jääb selgusetuks, kui palju toetab kaasava kooli ideed hoone arhitektuurne lahendus. Kuigi algselt ei olnud projekti eesmärk integreerida kooli HEV õpilasi, siis kohandati vajadused vastavalt valla poolt ettekirjutatud nõudmistele. Järgnevate alapeatükkide eesmärk on analüüsida hoone sobivust kaasava kooli ideega ning mõtestada HEV laste õppeks vajaliku kooli arhitektuurset lahendust.

2.4.1. Pesade süsteem

Direktor Leelo Tiisvelt kiidab pesade süsteemi ning leiab, et selline paigutamine on antud kooli puhul õigustatud. Lapsed on jagatud väiksematesse gruppidesse ning see soodustab õpilaste ja pedagoogide omavahelist koostööd, samuti HEV õpilaste kaasamist. Samas on tõsi, et gruppidesse paigutamine mõnevõrra raskendab kogu kooli suhtlust ning pesad on muutunud eraldi üksusteks. Siiski tõdeb koolijuht, et vaatamata eelmainitud puudusele, peab

ta olulisemaks rahulikuma ning turvalisema kooli keskkonna saavutamise, ning seda on hoone plokkideks jaotamine teinud.

Koolis puudub suur väliriiete garderoob ning igal pesal on oma riputusnagid ja jalanõude riiul. Selliselt on pedagoogidel lihtsam lapsi jälgida ning garderoobis toimuval silma peal hoida. Vajadusel saab HEV last riietumisel ka abistada. Siiski juhib eripedagoog Margit Šein tähelepanu sellele, et kuna garderoobi ala ei ole väga suur, siis ei ole võimalik sinna täiendavalt koolikappe paigutada. Klassiruumides paiknevad kapid on enamasti täis õppevahendeid ning õpilaste isiklikud asjad sinna enam ei mahu. Tegelikult leiab koolipere, et nii klassiruumid kui ka vahetunni ala võiksid pisut suuremad olla.

2.4.2. Erivajadustega lastele mõeldud hoone plokki

Nagu eelnevas peatükis kirjeldatud, on Randvere koolis projekteeritud üks hoone plokki eraldi just erivajadustega lastele. Kaasava hariduse printsiibid ütlevad, et õpilaste

sildistamist tuleks vältida nii palju kui võimalik ning seega peaks hoiduma näiteks diagnoosipõhistest kategoriseerimissüsteemidest (Räis, Sõmer 2017). Ometigi suunab Randvere kooli arhitektuurne projekt kõik erivajadustega lapsed ühte plokki ning suhtlus teiste õpilastega on raskendatud.

Siiski kinnitab koolis töötav eripedagoog, et hetkel on kõne all olev korpus väga suures kasutuses ning seal õppivatele lastele on loodud nende jaoks sobilik keskkond (Margit Šein 17.11.2017). Sealsed klassiruumid ning puhkealad on kujundatud just nii, et raskete psüühikahäiretega lapsed tunneksid ennast seal mugavalt ning kaitstult. Vahetunni aladesse on toodud täiendavalt pehmet mööblit ning eraldusseinu ja algselt meediatoana kavandatud ruum on ümber tehtud nn „pimedaks toaks“.

Ometigi ei pruugi kõikidele lastele taoline eraldatus olla vajalik ega põhjendatud ning siinkohal ei suuda koolihoone projekt tagada kaasava kooli põhimõttel vajalikke tingimusi. Nimelt puuduvad hoone teistes plokkides igasugused tingimused HEV õpilastele.

Kooli direktor Leelo Tiisvelt usub, et kui hoone suudaks terviklikult pakkuda rohkem võimalusi erivajadustega lastele, siis kaoks vajadus eraldi korpuse järele. Oluline on, et koolimaja oleks varustatud erinevat tüüpi keskkondadega – peavad olema tingimused nii vaikuse nautimiseks kui ka suhtlemiseks ja mängimiseks. Paljud lapsed vajavad ka mingit oma turvalist ja eraldatud kohta, kuid see peaks olema pigem võimalus, mitte arhitektuuriselt loodud kohustus.

2.4.3. Klassiruumid

HEV õpilaste plokis asuvad viis väiksemat klassiruumi, mis on ca 27 m² suurused ning mõeldud väikeklassidele (kuni neli õpilast). Kui Eesti tervisekaitsenõuded koolidele on kehtestanud õpperuumi pindalaks vähemalt 2,0 m² iga põhikooli õpilase kohta, siis tundub klassi suurus sobivat (Tervisekaitsenõuded koolidele 2013, 10). Praktika aga on näidanud, et erivajadusega laps vajab rohkem vabu ruutmeetreid ning isegi väikeklassi jaoks ei ole 27 m² piisav (Leelo Tiisvelt 06.04.2018). Lisaks toolidele ja laudadele võib tekkida vajadus paigutada ruumi ka pehmet mööblit nagu kott-toolid ja padjad, või lisada täiendavalt

riiuleid ja õppevahendeid. Need elemendid on HEV õpilaste õppeprotsessi läbiviimiseks tarvilikud ning seetõttu peavad klassi mahtuma.

Kuigi hoone teistes plokkides ei ole sobilikke ruume HEV õpilastele ette nähtud, siis kaasava hariduse printsiibist lähtuvalt üritatakse võimalusel paigutada nii väikeklassid (HEV õpilaste klassid) kui ka suured klassid pesadesse segamini. Kuna aga hoone projekt seda ideed ei toeta, siis on tekkinud olukord, kus väikeklassid (kuni neli õpilast) viivad oma tunde läbi suures ja avaras klassiruumis või on hoopiski surutud algselt õpetajate puhkeruumina mõeldud kabinetti. Viimase näol on tegemist väikese (ca 15m²) ja kitsa toaga, kuhu mahuvad lapsed küll ära, aga mingit hingamis- ja liikumisruumi seal ei ole – muidugi ei mahu sinna ka vajalikud lisa õppevahendid ning pehme mööbel.

HEV õpilased, kelle koduklassiks on määratud ca 50 m², maksimaalselt 24 õpilasele mõeldud, ruum, on hetkel koolis kõige paremas olukorras. Kuigi alguses võib tunduda nelja õpilase paigutamine suurde klassi raiskamisena, siis tegelikkuses loob see nii lastele kui ka eripedagoogile kõige stressivabama õhustiku. Kirjutuslauad paiknevad üksteisest piisavalt kaugel ning

seega on tunnis rahulikum ja mugavam keskenduda õppetööle. Samuti on kõikidele õpilastele tagatud see nn „oma ruum“ ning vajalikud õppevahendid mahuvad mugavalt ära.

Tegelikkuses on kooli mitmed probleemid, kaasa arvatud ka õpperuumide säärane paigutus, tingitud sellest, et lapsi on koolis lihtsalt liiga palju. Samuti on omaette väljakutse väikeklasside moodustamine. Kuna viimasesse valitakse lapsi kokkusobivuse alusel, mitte diagnoosi ega ka õpilaste arvu põhjal, siis on keeruline ette ennustada mitut klassikomplekti üldse vaja on. Igat last vaadatakse individuaalselt ning vahel selgub vajalike õpperuumide suurus ja arv alles vahetult enne õppeaasta algust. Tänapäevaks on aga koolil nii suur ruumipuudus, et olukorra lahendamiseks kaalutakse pesades paiknevate rõdude kinniehitamist. (Margit Šein 17.11.2017).

Lisaks suur- ja väikeklassidele toimib koolis ka üks ühele õpe. Kuna selleks spetsiaalselt ettenähtud ruume koolis ei ole, toimuvad tunnid enamasti eripedagoogide kabinettides. Direktor Leelo Tiisvelt leiab, et hea lahendus oleks see, kui nad saaks terve erivajadustega lastele

mõeldud ploki ümber kujundada üks ühele õppeklassideks. Sealsed väikesed klassiruumid oleksid selleks sobilikud ning samuti on õpilased sellisel juhul kogu ülejäänud koolimelust pisut eemal. Sellist vajadust põhjendab koolijuht sellega, et vahel on õpilasi, kes mingil põhjusel, näiteks teatud rohtude manustamise/mitte manustamise tõttu, võivad muutuda kärsituks ning vajada eraldamist.

Samas tunnistab direktor, et mõte paigutada üks ühele klassiruumid teistest pisut eemale, on tingitud ühest kindlast juhtumist. Kuna aga iga laps ja olukord on nii erinevad, siis on ühte head lahendust klassiruumide osas väga keeruline määratleda.

2.4.4. Kehaline kasvatus

Lisaks probleemidele klassiruumide paigutamisel, ei suuda koolihoone pakkuda kõikidele lastele võrdseid sportimisvõimalusi. Kompleksi kuulub suur ja avar pallimängudeks sobilike mõõtmetega võimla, riietusruumid, õpetajatele mõeldud tuba ning suur ladu, kus hoitakse inventari. Saal tagab ideaalsed

sportimisvõimalused nii õpilastele kui ka tunnivälisel ajal kogukonnale, kuid ei ole täisväärtuslik lahendus HEV lastele.

Pilt 3. Spordisaal
(<http://www.fundehitus.ee/et/referentsid/projekt/>)

Väikeste klasside õpilased tunneksid ennast palju mugavamalt, kui saaksid kehalise kasvatus tundi läbi viia kompaktsemates ruumides. Kuigi võimlat on võimalik kardina abil jagada kaheks võrdseks osaks, siis puudub sellel ikkagi õdusus ning vajalik privaatsus, et laste tähelepanu ei hajuks kõigele ümbritsevale. Samuti on probleem müra, sest olenemata kardina olemasolust levivad helid kogu spordisaali ulatuses ning tihti toimuvad erinevate klasside kehalise tunnid võimlas korraga.

Sobivate ruumide puuduses viiakse mitmete HEV õpilaste kehalise kasvatus tundi läbi kooli koridorides või pesades paiknevates puhkealades. Ilusa ilma korral suunatakse lapsed õue jalutama või mängima. Kuigi antud variant ei ole ideaalne, suudab see kohandatud lahendus tagada ka HEV lastele vajaliku füüsilise aktiivsuse. (Margit Šein 17.11.2017).

2.4.5. Probleem: müra

Mitmed uuringud on näidanud, et laste sooritusvõime koolis sõltub paljuski klassiruumi füüsilistest tingimustest. Olulisteks teguriteks on loomuliku valguse osakaal, temperatuur, õhu puhtus, füüsiline juurdepääsetavus ruumidele ning akustilised tingimused. Kuigi kõik nõuded vajavad koolihoonetes täitmist, siis erivajadustega laste puhul võivad möödalaskmised antud tingimuste saavutamisel tekitada lisastressi ning muuta ruumis viibimise võimatuks. Üks suurimaid probleeme on müra. Lisaks vaegkuuljatele on helidele väga vastuvõtlikud ka erinevate tähelepanuhäiretega lapsed. (Cheryan, Ziegler, Plaut, Meltzoff 2014, 4)

Kuigi Randvere koolihoone projektis on välja toodud, et erinevate funktsioonide paigutamisel oli üheks aluseks müratekitavate tegevuste eraldamine (Randvere põhikooli tööprojekt 2012, 49), siis seoses HEV õpilaste kaasamisega hoonesse on muutunud kooli vajadused. Kuigi pesade süsteem õigustab ennast ning jagab lapsed väiksematesse gruppidesse, ei taga see siiski piisavalt vaikseid vahetunde. Lapsed, kes lärmi ja karjumist ei talu,

veedavad oma vahetunnid, kas õppeklassis või suunduvad raamatukogu lugemissaali. Kuigi raamatukogu reeglitele kohaselt peavad õpilased seal vaikselt olema, siis kahjuks segab keskendumist lähedal paiknev muusikaklass, mille helid kanduvad lugemissaali üsna kõvasti.

Müra probleem esineb ka omanäolistes pimendatud n-õ "rahnemise tubades", mis on eeskätt mõeldud just psüühika häiretega lastele. Algselt olid need ruumid projekteeritud teisel otstarbel, kuid õpilaste spetsiifikast lähtuvalt tekkis vastavate klasside vajadus ning need tuli kohandada. Pindalalt väikesed puhkeruumid (2 tk) nõuavad nii pimedust kui ka vaikust, kuid kahjuks ei taga neid tingimusi hetkel ruumide asukohad. Kuna need paiknevad täpselt vahetunni ühisalade kõrval, siis hääletut keskkonda on seal pea võimatu tagada. (Margit Šein 17.11.2017)

2.4.6. Rahnemise toad

Nii eripedagoog Margit Šein kui ka direktor Leelo Tiisvelt tunnistavad rahnemisruumide vajadust koolis. Lisaks vaikusele ja hämarusele peavad ruumis paiknema ka

pehmed madratsid, padjad vms mööbliesemed. Kõik teravad või nurgelised asjad, pistikupesad ning väga madalale ripuvad lambid vms elemendid sinna tuppa ei sobi. Vahel tahavad ja vajavad lapsed ise eraldatust ning lähevad oma vahetundi sinna veetma, teine kord aga suunavad eripedagoogid sõltuvalt lapse vajadusest ta sinna puhkama. Seetõttu on oluline, et need toad paikneksid kogu kooli ulatuses ning teekond klassiruumist rahnemise tuppa ei tohi olla liiga pikk.

Hetkel on rahnemise tubadena kasutusele võetud kaks algselt teraapiaruumidena mõeldud klassi. Direktor Leelo Tiisvelt tunnistab, et tegelikkuses ta sooviks, et sellised toad oleksid lapsesõbralikumad ning hubasemad. Praegu saavutatakse vajalik ruumi miljöö pelgalt pehmete sisustuselementidega, kuid koolijuhi sõnul ei ole see piisav. Samuti oleks neid ruume vaja ka teistes hoone osades, kuid hetkel paiknevad mõlemad rahnemise toad vaid erivajadustega lastele mõeldud plokis.

2.4.7. Liikumispuudega õpilane

Vastavalt projektile on koolihoone kavandatud selliselt, et oleks tagatud puuetega inimeste juurdepääs kõikidele ruumidele ning üldkasutatavatele objektidele. Vaatamata selle nõude olemasolule tekitab tähelepanu asjaolu, et kõik hoonesse projekteeritud inva wc-d on paigutatud I-korrusele. Kaks neist asuvad erivajadustega laste plokis ning üks on sobitatud spordikompleksi (Randvere põhikooli tööprojekt 2012). Siinkohal on oluline ära märkida, et füüsilise puudega inimese erivajadus ei pruugi tingida muudatusi või kohandusi tema õppetöö sisus. See tähendab seda, et kui õpilase erivajadus on tingitud vaid tema liikumispuudest, siis võib ta edukalt õppida koos teiste lastega ning tema vajadustele vastavad wc-d peaksid kättesaadavad olema kogu hoones. (Margit Šein 17.11.2017)

2.4.8. Kooli asukoht ja ühistransport

Kuigi ratastooliga liiklejale on tagatud mugav juurdepääs nii koolihoonele kui ka lähima ühistranspordi peatuseni, tuleb ära mainida, et tegelikkuses paikneb koolihoone

küllaltki kehva ühistranspordiga varustatud piirkonnas. Lähimal asuvat bussipeatust teenindavad vaid Viimsi valla siseliinid. Tallinna linnaliin nr 38 käib ümbruskonnas suhteliselt pikkade vahedega (harvemini kui kord tunnis) ning selle liini lähim peatus asub koolist umbes ühe km kaugusel. Kehv ühistranspordi olemasolu takistab paljudel, mitte ainult liikumispuudega, lastel iseseisvalt koolis käia ning raskendab õpilastel väljaspool kooli toimuvates huviringides osalemist. (Arengukava 2015/2016- 2017/2018)

Kuna kooli külastavad tihti ka erinevad terapeutid ning HEV õpilastega tegelevad spetsialistid, siis hooneni pääsemise on võimalik vaid tänu isiklikule transpordile või taksoteenusele. Arvestades, et vastavate rehabilitatsiooniteenuste pakkujatel on tarvilik kaasa võtta ka õppevahendeid, siis ühe kilomeetri kaugusel asuvast bussipeatusest, asjade koolini vedamine ei ole mõistlik. Lisaks käib Tallinna linnaliini buss nr 38 niivõrd harva, et sobilike bussiaegade leidmine on keeruline ning ajakulukas.

2.4.9. Kooli õuealad

2017. aastal avati kooli staadion ning sportlikke tegevusi viiakse seal läbi aastaringselt -pallimängud, kergejõustik, suusatamine jne. Kuigi staadion leiab laialdast kasutust, siis tunneb koolipere ikkagi suurt puudust mänguväljakutest ning õues tegevusi pakkuvatest atraktsioonidest. Kuigi murumättad ning rajatud väikevormid on toredad elemendid sisehoovides, ei kutsu need lapsi õue mängima ega ka niisama aega veetma. (Margit Šein 17.11.2017). Tegelikkuses on ka maastikukujunduse projektis planeeritud oksadest onnide ja tunnelite ehitamine endiselt teostamata.

Kuigi hoone arhitektuurne lahendus tekitab koolile mitu erinevat sisehoovi ning annab õpilastele võimaluse ilusa ilma korral õues aega veeta, siis direktor Leelo Tiisvelt juhib tähelepanu esmapilgul märkamatu probleemile. Nimelt ei ole neil piisavalt korrapidajaid, et tagada täiskasvanute järelevalve korraga nii siseruumides kui ka kõigis neljas hoovis. Seetõttu ei leia projekteeritud välialad eriti kasutust ning suures ruumipuuduses peetakse otstarbekamaks nende arvelt hoopis koolimaja laiendada.

Koolijuhi sõnul ammendavad taolised sisehoovid ennast üsna kiiresti ning muutuvad laste jaoks igavaks. Ka populaarsust koguva õuesõppe korraldamiseks ja välitundide pidamiseks eelistatakse uute kohtade avastamist ning pigem minnakse kooli piirkonnast välja jalutama.

2.4.10. Mõtteid eduka kooli toimimisest

Tegelikult tunneb koolipere suurt puudust noortekeskusest, mis algselt planeeritud oli, kuid hiljem rahaliste vahendite puudumisel ära jäeti. Probleem seisneb selles, et paljud lapsed jäävad koolimajja ka peale tundide lõppu n-ö „aega parajaks tegema“. Noored ei soovi osa võtta pikapäevarühma tegevustest ning eelistavad niisama koolis olemist ja nutitefonis istumist. Selliselt on aga pea võimatu laste üle järelvalvet teostada. Randvere noortekeskus, mille uusi ruume algselt hoonesse kavandati, asub koolist ca 500 meetri kaugusel ning enamik lapsi sinna ei jõua.

Teine suur probleem on osade lastevanemate ebameeldiv hoiak HEV õpilaste suhtes. Lisapingeid tekitab teadmatus

antud teema kohta ning kindlasti mõjutab olukorda ka ruuminappus. Fakt on see, et kool on ülerahvastatud ning HEV õpilaste arv on liiga suur. Direktor Leelo Tiisvelt usub, et mida väiksem on kool, seda rohkem on võimalik sinna erivajadusega õpilasi integreerida ning nende puhul võiks lubatud piir olla kuni 15%. Hetkel aga on koolis HEV õpilaste osakaal ületanud 22% määra (Seisuga 06.04.2017).

Osad erivajadustega laste vanemad teevad Viimsi valda sissekirjutuse, et nende lapsele võimaldataks koht Randvere Koolis. Põhjus seisneb selles, et vanemad ei soovi panna oma lapsi erikooli, kuid samas ei suudeta neid integreerida ka teistesse tavakoolidesse. Nii on Randvere Kool ainus võimalus paljudele erivajadustega lastele omandada haridus võrdväärselt teiste õpilastega. Aktiivne õpikeskkond ning tervete eakaaslaste positiivne mõju on HEV õpilastele esmatähtis ning saadavat kasu ei ole võimalik teiste vahendite abil kompenseerida.

Intervjuus Leelo Tiisveltiga tuli teemaks ka HEV õpilaste üleminek ühelt haridustasemelt teisele ehk siirdumine lasteaiast kooli. Direktori sõnul vajavad erivajadusega

lapsed tihti koolikohustuse edasilükkamist ning samuti võtab nende harjumine uue keskkonnaga tavalisest rohkem aega. Ühe võimalusena olukorra parandamiseks võiks olla näiteks lasteaed- algkoolide rajamine. Selliste haridusasutuste puhul oleks üleminek sujuvam ning last saaks juba enne koolikohustuse algust uue keskkonnaga harjutada. Näiteks võib lapsi kaasata koolitegevustesse ning ainetundidesse juba lasteaias käimise perioodil või määratud lisa-aastal.

2.5. Randvere kooli analüüsi kokkuvõte

Randvere kooli eesmärk on olla õppijakeskne kool, mis tagab oma õpilastele turvalise ning huvitava õpikeskkonna. Selle eesmärgi on Randvere kool saavutanud ning mitmed HEV õpilaste vanemad on ära märkinud, et nad tunnevad kooli juhtkonna poolt suurt tuge ja abivalmidust. Kool on pälvinud suurt tähelepanu ning on eesrindlik kaasava hariduse praktiseerija Eestis.

2.5.1. Koolihoone miinused

Kooli arhitektuursed puudujäägid on suuresti tingitud sellest, et hoone on projekteeritud teistel eesmärkidel ning ei vasta kasutajate vajadustele. Plaan integreerida haridusasutusse ka HEV õpilased sai realiseeritud olemasoleva projekti kohanduste abil – tellija soovil rajati ühte hoone plokki väiksemad klassiruumid ning teraapiatoad. Kuna kool on aga üks tervik, siis eesotsas direktor Leelo Tiisveltiga hakati hoones intensiivselt praktiseerima kaasavat haridust. Kaasamise mõte seisneb aga selles, et kõik lapsed on hoones võrdselt jaotatud ning igasugune diagnoosipõhine kategoriseerimissüsteem on lubamatu.

Sellest tingituna on kooli suureks probleemiks just HEV laste vajadustele vastavate ruumide ja tingimuste nappus. Kuigi eraldi projekteeritud plokk leiab igapäevaselt suurt kasutust, puuduvad ülejäänud hoones igasugused võimalused HEV laste õppetööks: ei leidu sobilikke klassirume ning ei ole tagatud ka vajalikud sportimisvõimalused. Hetkel on HEV õpilaste kaasamiseks kasutusele võetud ajutised lahendused:

näiteks on õpetajate puhkeruumid muudetud klassideks ning kehalise kasvatuse tunnid viiakse läbi koolikoridorides.

Probleemiks on kujunenud ka kooli asukoht ning kehv ühistranspordi liiklus, mis takistab lastel iseseivalt koolis ning huviringides käia. Kiireima ja mõistlikuma juurdepääsu koolile tagab vaid isiklik sõiduvahend või tuleb kasutada taksoteenust. Vajaka jääb ka mänguväljakutest ning õue atraktsioonidest.

2.5.2. Koolihoone plussid

Plussidena saab välja tuua kooli põhilise arhitektuurse idee - pesade süsteemi. See aitab tagada turvalisema keskkonna ning jagab õpilased väiksematesse gruppidesse. Selline paigutus hõlbustab ühes plokis olevate õpilaste omavahelist koostööd ning soodustab ka HEV õpilaste kaasamist. Väiksemate rühmade kaupa on kergem sõprussidemeid saavutada ning pedagoogidel on lihtsam vahetunni ajal korda hoida. Samuti on suure plussina see, et igal pesal on oma wc-plokk ja garderoob ning õpetajatele mõeldud puhkeruum. Kuigi viimased on

osades pesades ümber kujundatud klassiruumideks, siis on hooneplokke, kus see ruum on kasutusel ka vastavalt algsele ideele.

Liigutatav ja pehme mööbel on kooli lahutamatu osa. Vastavalt vajadusele saab kott-toole ja muid elemente üle terve koolimaja kasutada ning õpilased ise otsivad kohti, kuhu neid parasjagu panna.

Suur pallimängude saal ning välistaadion pakub lastele sportimisvõimalusi läbi terve aasta. Lisaks tundide läbiviimisele toimuvad seal ka mitmed huvitegevused ning koolivälised treeningud. Kuigi HEV õpilastele on võimla liiga suur, siis teistele lastele pakub see piisavalt trennirõõmu.

2.5.3. Koolipere ettepanekud hoonele

Ideaalse lahendusena nähakse struktuuri, kus praegusel juhul pesadesse paigutatud klassiruumide komplektis oleksid ruumid ka HEV õpilastele. Hetkel on kõikides 350m² pesades vaid kolm 24 õpilasele mõeldud klassiruumi ning puuduvad igasugused tingimused HEV

laste õpetamiseks. Lisaks klassiruumidele võiksid olla pesade komplektis ka eraldatud ja vaiksemad soid vahetundide veetmiseks, sealhulgas ka võimalusel pimendatud nn “rahunemise toad”. Turvalise ja mõnusa miljöö saavutamiseks peetakse oluliseks pehme mööbli ja liigutatavate paneelide olemasolu. Lükandseinad või tahvlid aitaksid vastavalt vajadusele tekitada eraldust ükskõik millises klassiruumis või vahetunni alas.

Kehalise kasvatuse tundide läbiviimiseks oleks vaja olemasolevale suurele spordisaalile lisaks väiksemat ja kompaktsemat ruumi, mis sobiks HEV õpilastele. Samuti võiksid koolis olla üks ühele õppe klassiruumid ning rohkem kabinette spetsialistidele ja tugipersonalile.

Tänaseks on selge, et kooli reaalsed vajadused ning hoone arhitektuurne lahendus paljuski ei toeta üksteist. Vaatamata puudustele on siiski oluline rõhutada, et Randvere kool on eesrindlik kaasava hariduse praktiseerija ning võrreldes kõikide teiste olemasolevate koolihoonetega Eestis, on siin tagatud mitmed ainulaadsed võimalused HEV lastele. Kooli arhitektuurne lahendus on olnud heaks praktikaks kaasava kooli vajaduste

kindlaksmääramisel ning annab tulevikus palju informatsiooni edasiste koolihoonete projekteerimisel.

Randvere Kooli puhul ei ole tegemist ideaalselt sobiva koolihoonega, kuid tehtud on suur samm, et arendada Eestis elavate HEV laste võimalusi hariduse omandamiseks.

2.6. Kaasava disaini eeskujud mujalt maailmast

Victoria on Austraalia kagupoolsem, pindalalt riigi väiksem ning kõige tihedamalt asustatud, osariik, kus on kaasava kooli disainiga tegeletud valitsuse tasandil. Nimelt uuendati 2017. aasta mais dokumenti (Building Quality Standards Handbook), mille alusel kehtestati kõikidele uutele koolihoonetele ühesugused kohustuslikud kaasava disaini nõuded. Tingimused koostas töögrupp, mis koosnes arhitektidest, disaineritest, inseneridest ja maastikuarhitektidest. Kuna osariigis kasvab rahvastiku arv väga kiiresti, oli plaanitud kahe aasta jooksul valmis saada 15 uut koolihoonet, mis kõik vastaksid uutele reeglitele. (Building Quality ... 2017)

Kaasava kooli rajamise põhiliseks märksõnaks kujunes paindlikkus (Building Quality ... 2017, 27). Kool ei tohiks kujuneda kinniseks asutuseks, vaid peab tegema koostööd nii lastevanemate kui ka ülejäänud kogukonnaga. Vajalik on rajada vastuvõtu- ja koosolekuruume, võimalusel ka spordikeskus ja huviala ruume, ning kindlasti peab olema tagatud ka ühistranspordi mugav liiklus terve päeva vältel. Samuti peab koolihoone kohanduma ajas muutuvate

tingimustega ning suutma pakkuda õppevõimalusi ka õues. Ära ei tohi unustada ka taaskasutust ning energiatõhusust puudutavaid küsimusi. (Building Quality ... 2017)

Lisaks tavapärasele nõuetele, mis puudutavad üleüldiseid kooli toimimiseks vajalikke tingimusi, sisaldab käsiraamat mitmeid uuenduslikke nüansse. Näiteks on tähelepanu alla võetud ruumide mitmeotstarbeline kasutus ning paindlikkus. Nimelt peavad klassiruumid olema kohandatavad erinevatele õppeviisidele ning sellest tingituna on koolis nõutud liigutatavad kergseinad. Selline lahendus aitab kergesti saavutada füüsilise ning visuaalne eraldatuse, mida ideaalsete õppetingimuste tagamiseks on hea kasutada. Lisaks liigutatavatele paneelidele peaks olema ka ruumides leiduv mööbel vastavalt vajadusele nihutatav. (Building Quality ... 2017)

Samuti leidub dokumendis mitmeid väga spetsiifilisi tingimusi, mis takistavad mingite konkreetsete nähtuste ja esemete kasutamist koolis. Näiteks on keelatud kõikide ebameeldivat müra tekitavate esemete kasutamine. Üheks selliseks tooteks on kätekuivatusmasinad wc-des, mis võivad mõningatel juhtudel erivajadustega õpilasi liialt

ehmatada ning sellega nende mugavust ruumis häirida. Samuti on keelatud kooli sisehoovides mitmed lastele mõeldud vabaaja veetmise vahendid nagu näiteks kõikvõimalikud kiiged ning karussellid. Turvalisuse huvides soovitatakse õuealadele rajada hoopis liivakaste, fikseeritud ronimiskõisi ning -võrke ja muid mitteliikuvaid atraktsioone. (Building Quality ... 2017)

Nutikaid lahendusi on pakutud välja ka interjööri loomisel. Näiteks on kõikides üldkasutatavates ruumides ning klassides nõue kasutada ainult heledat tooni siseviimistlusmaterjale, et tagada maksimaalne päevavalguse levik kõikides ruumides. Samuti soovitatakse koolihoones kasutatavatel teeviitadel kasutada tekstide asemel hoopis värvide ja piltide süsteemi. See on oluline selleks, et õpilastel, olenemata oma rahvusest ja erivajadusest, oleks kiirem ja lihtsam hoones orienteeruda. (Building Quality ... 2017)

3. JÄRELDUSED

Käesolevas peatükis sõnastatakse kümme arhitektuurset soovitus, mida võiks edaspidi Eestis rajatavate koolide puhul rakendada. Soovituste eesmärk on soodustada HEV õpilaste integreerimist ning kaasava kooli toimimist läbi arhitektuurse lahenduse.

3.1. Kümme soovitus kaasava ning HEV õpilasi integreeriva kooli projekteerimiseks

1. Kool peab asuma keskses

HEV õpilaste integreerimisel ja kaasava kooli toimimisel mängib väga suurt rolli kooli asukoht. Lastele on vajalik kõrvalfunktsioonide olemasolu ning kerge ligipääsetavus koolile. See nõue sisaldab endas kiiret ja mugavat ühistransporti, söögikohtade ning poodide lähedust, huviringide paiknemist ja toimist.

Samuti on vajalik erinevate rehabilitatsiooniteenuste olemasolu. Seda võib käsitleda kaheti. Ühelt pool võib kool paikneda vastavate asutuste läheduses, teisalt aga

võib spetsialistide ning terapeutide teenuse kasutamine koolis olla tagatud mõistliku ning kiire ühistranspordiga.

2. Klassiruumide pesadesse jaotamine

Randvere kooli direktori Leelo Tiisvelti arvamus on, et mida suurem on kool, seda vähem on võimalik sinna HEV õpilasi kaasata. Suures koolis on lihtsalt keerulisem lastel silma peal hoida.

Laste jagamine väiksematesse gruppidesse, eelnevalt töös mainitud „pesade süsteem“, on igati õigustatud ning tagab turvalisema keskkonna.

3. HEV õpilastele sobilikud klassiruumid

Vastavalt uuele põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele on väikeklassides õppivate laste täitumuse piirnormid vastavalt toe vajadusele kuni kuus või kuni kaksteist last. Üldjuhul projekteeritakse seetõttu HEV õpilastele ka ruutmeetritelt väiksemad klassiruumid.

Vastavalt antud uurimustööle selgus, et HEV õpilaste paigutamine väiksematesse ruumidesse hoopiski häirib õppetegevust. Stressivabama õhkkonna saavutamiseks tuleks lapsed üksteisest võimalikult kaugemale istuma panna ning samuti peab ruumi ära mahtuma ka pehme mööbel.

Koolis peaksid olema ka üks ühele õppeks mõeldud klassiruumid.

4. Koolipere, lastevanemate ning kogukonna koosolekuruumid

HEV õpilaste kaasamise juures on oluline tagada kogukonna suhtlus. Hoone peab soodustama lastevanemate ning pedagoogide omavahelist koostööd ning oluline on, et koolist ei kujuneks kinnine süsteem.

Erivajadustega laste kaasamine on probleemiderohke ning tihti on vaja teha täiendavat teavitustööd ja viia läbi arutlusi. Selle tarbeks peavad hoones olema vastuvõtu- ning koosolekuruumid, võimalusel ka üks ühele vestlusnurgad.

5. Kooli personali ruumid

HEV õpilasi integreerivas ning kaasavas koolis on personali tavalise kooliga võrreldes palju rohkem. Lisaks tavapärasele spetsialistidele (arst, psühholoog jne) peavad koolis olema ruumid ka terapeutidele ning eripedagoogidele. Tihti kaasatakse HEV õpilaste puhul ka abiõpetajaid ning tugiisikuid.

Näiteks Laupa põhikooli direktor Kaarel Aluoja toob välja, et nende koolis töötab igapäevaselt 30 täiskasvanut, kellest kuus tegelevad erivajadustega laste õpetamisega. Kusjuures koolis õpib kokku 105 õpilast ning vaid kaheksa neist on lihtsustatud õppekaval. (Haridus- ja Teadusministeerium)

6. Ruumide mitmeotstarbeline kasutamine

Kunagi ei tea, milliste vajadustega lapsed kooli tulevad ning milliseid tingimusi neil vaja on. Kuna HEV õpilaste puhul komplekteeritakse klasse sobivuse, mitte õpilaste arvu alusel, on keeruline ette ennustada mitut klassiruumi koolil üldse vaja on.

Liigutavad vaheseinad tagaksid võimaluse vastavalt olukorrale muuta ruumide suuruseid ja kasutuseesmärki.

7. HEV õpilastele sobiv spordisaal

Erivajadustega õpilastele ei sobi suur ja käre spordisaal. Ometigi on füüsilise aktiivsuse saavutamise juures kehalise kasvatuse tunnid ääretult olulised. Seega tuleks kooli lisaks suurele võimlale rajada ka väiksem ja kompaktsem treeningsaal.

8. Vaiksed tsoonid ning suhtlemisalad

Kooli hoone peab pakkuma vaheldusrikast keskkonda. Esindatud peaksid olema nii üksi olemise võimalused kui aktiivset suhtlemist soodustavad kohad. Paljude õpilaste puhul on probleemiks liiga lärmakad vahetunnid, seetõttu võiks koolis olla võimalusi ka vaiksemateks tegevusteks.

Osadele HEV õpilastele on oluline ka niinimetatud pimedate ruumide olemasolu. Kooli hoones peaks olema piisavalt võimalusi ka sellist tubade kohandamiseks.

9. Pehme ning liigutatav mööbel

Kui üldjuhul lastele lihtsalt meeldib kott-toolidel istuda ja aega veeta, siis HEV õpilaste puhul on pehme mööbli olemasolu hädavajalik. Need aitavad lastel pingeid maandada ning muudavad kooli miljöö hubasemaks.

Lisaks saavad lapsed ja pedagoogid vastavalt vajadusele mööblit nihutada ning endale meelepärase ajaveetmise koha leida.

10. Mänguväljakud

Kindlasti peaksid koolihoovis olema mänguväljakud ning lõbusad atraktsioonid, mis kutsuksid õue aega veetma. HEV õpilaste kaasamist ja teiste õpilastega suhtlemist soodustavad igasugused põnevad tegevused ning ühised mängud.

4. KOKKUVÕTE

Magistritöös uuriti, millistele tingimustele peaks vastama kaasavat haridust praktiseeriva ning HEV õpilasi integreeriva koolimaja arhitektuurne lahendus. Varasemate praktikate põhjal oli selge, et lisaks spetsiaalsetele õppevahenditele ning tugipersonalile vajab kaasav kool ka teistsugust füüsilist õpikeskkonda ning ruumiprogrammi.

Magistritöös käsitleti mõisteid hariduslik erivajadus ning kaasav kool. Anti ülevaade kaasava hariduse rakendamisest Eestis ning käsitleti uut põhikooli- ja gümnaasiumiseadust (PGS).

Magistritöö eesmärgist tulenevalt üritati leida vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas ja milliste lahenduste abil saab arhitektuur toetada kaasava hariduse praktiseerimist?
2. Milliseid õpperuume ja -keskkonda HEV õpilased hariduse omandamiseks realselt vajavad?

Vastuste leidmiseks viidi läbi uuring Eesti ühes eesrindlikumas kaasavat haridust praktiseerivas koolis-

Randvere Koolis. Kool osutus sobivaks, kuna tegemist on ainukese koolihoonega, kus juba projekteerimise käigus oli teada, et õppima tuleb ka märkimisväärne arv HEV õpilasi. Saadud tulemuste põhjal on magistritöös sõnastatud kümme ettepanekut, millega võiks uute koolihoonete rajamisel kindlasti arvestada.

Antud töös oli oluline mõtestada Randvere koolihoone arhitektuurset sobivust vastavalt kaasava kooli ideele. Uurimisviisiks oli kasutusjärgse hindamise (*ing. k. post-occupancy evaluation*) meetod (POE). Töö käigus viidi läbi intervjuud kooli arhitekti Inga Raukasega, direktori Leelo Tiisveltiga, eripedagoog Margit Šeiniga ning Randvere koolis õppiva HEV õpilase lapsevanemaga.

Lisaks käsitleti põgusalt kaasava kooli näidet Austraalia osariigist Victoriast, kus antud probleemidega on tegeletud valitsuse tasandil- nimelt on kõikidele sealsetele uutele koolidele kehtestatud ühesugused kohustuslikud kaasava kooli nõuded. Selline lähenemine on kindlasti üks võimalus, kuidas suurendada HEV õpilaste vajadustele vastava koolikeskkonna loomist.

Magistritöös selgus, et koolihoone arhitektuurne lahendus täidab HEV õpilaste integreerimisel väga olulist rolli. Kuna kaasav haridus erineb paljuski tavapärasest haridussüsteemist ja nõuab väga suuri pingutusi tervelt kooliperelt, siis ei saa suhtuda kergekäeliselt füüsilise õpikeskkonna kujundamisse. Vajalikud tingimused ning õpperuumid tuleb koolihoone projekti koheselt mõtestada, sest hilisemate korrektuuride abil võib sobiliku õpikeskkonna saavutamine olla võimatu.

KAASAV KOOL

HEV ÕPILASTE INTEGRERIMIST SOODUSTAVA KOOLI ARHITEKTUURSE LAHENDUSE MÕTESTAMINE LASTEAED- ALGKOOL NÄITEL

5. PROJEKTI SELETUSKIRI

Tuginedes eelnevalt uurimustöös saadud tulemustele on antud näites projekteeritud kaasava kooli põhimõtetele vastav Piilupesa lasteaed- algkool. Kuna kaasav haridus ja varajane märkamine muutuvad erivajadusega lapse jaoks oluliseks juba lasteaias, siis otsustas üliõpilane antud magistritöö raames projekteerida justnimelt lasteaia-alkkooli. Samuti kergendab selline kooslus erivajadustega laste siirdumist ühelt haridustasemelt teisele.

Hoone arhitektuurse lahenduse aluseks on võetud eelmistes peatükkides kirja pandud kümme soovitus (vaata: kümme soovitus kaasava ning HEV õpilasi integreeriva kooli projekteerimiseks). Parima tulemuse saamiseks viidi läbi ka intervjuu erivajadustega laste tegevusterapeut Grete Antoniga.

5.1. Asukoht

Planeeritav ala asub aadressil Kaluri tee 10 Haabneeme alevik Viimsi vald Harjumaa (Katastritunnus: 89001:010:3396). Selle 17 628 ruutmeetrise krundi sihtotstarbeks on määratud 100% ühiskondlikele ehitistele mõeldud maa. Krundi piiravad kolmest küljest Kaluri tee, Kolhoosi tee ning Heldri tee. Põhja poolset külge piirab aga Viimsi raamatukogu ning Rannapere Pansionaadi krunt (Kesk tee 1). Hetkel paikneb alal kapitaalremonti vajav vana Kirovi kalurikolhoosile kuulunud postmodernistlik lasteaia hoone, mis on seisnud juba aastaid tühjana.

Situatsiooniskeem

Kuna Kaluri tee 10 krunt asub Viimsi valla keskmes, siis ümbritsevad krundi mitmed erinevad hooned. Lisaks eelmainitud struktuuridele piiravad hoonet idast suured kolmekorruselised hobuseraua kujulise põhiplaaniga kortermajad, lõunast (Kaluri tee 5) kaubanduskeskuse hoone ning läände jääb suur eramajade piirkond. Vaid jalutuskäigu kaugusel paiknevad ka muud ühiskondliku funktsiooni kandvad olulised objektid nagu erahaigla Fertilitas, toidupood, bussipeatused, Viimsi kool, Spa- ja hotellikompleks jne.

Nagu eelnevates peatükkides mainitud peab kaasav kool asuma keskses ning tagatud peavad olema mitmed kõrvalfunktsioonid. Antud juhul on lisaks kohvikutele, kaubanduskeskustele ning laste huviringidele, vahetus läheduses ka rehabilitatsiooniteenuseid pakkuv Fertilitase erahaigla.

Skeem: kõrvalfunktsioonid

5.2. Ajalooline ülevaade olemasolevas hoonest

Haabneeme aleviku tänast väljanägemist on palju mõjutanud 1950. aastatel rajatud Kirovi kalatööstuse kolhoos. Sergei Mironovitš Kirovi järgi nimetatud kalurikolhoos oli üks kuulsamaid ning ühtlasi jõukamaid kolhoose terves Nõukogude Liidus. Rikas kolhoos sai endale lubada mitmeid keskusi üle terve Eesti, kuid üks suurimaid kujunes välja just Tallinna lähistel Haabneemes. Aastakümnete jooksul kujunes sellest kolhoosi keskusest omaette toimiv väikelinn.

Kui tavapraktika järgi projekteerisid ühe kolhoosi rajooni hooned ühised ehituskontorid (KEK-id), siis Kirovi-suguse ettevõtte ambitsioonikate vajaduste rahuldamiseks läks vaja omaette projekteerimisbürood, mille töötajaskond kasvas lõpuks ligi 50 inimeseni. Kirovi üks peamisi arhitekte oli Ado Eigi, kes varasemalt oli töötanud ka Eesti Projektis (1964-1970) ning Tsentrosojuzprojekti Tallinna filiaalis (1970-1973). Vahetult enne Kirovisse tööle asumist oli Ado Eigi koos Jüri Jaamaga valmis saanud uue Raadiomaja projekti Gonsior tänaval (valmis 1972). Andekas noorarhitekt projekteeris 70ndatel Haabneeme keskasulasse mitu modernistliku

vormikeelega ehitist, millest valmisid siiani tegutsevad kaubanduskeskus-klubi (1976), ravikeskus-haigla (1979) ning staadion (1975).

Pilt 4. Arhitekt Ado Eigi
(<https://www.geni.com/people/>)

1981. aastal valmis aga Ado Eigi juurdeehituse projekt Haabneemes paiknevale lasteaiale. Eigi ise on kirjutanud veel mitte valminud hoone kohta, et „uus korpus peab kujunema sümboliks – „võlulossiks muinasjutumaal””. Kirovi kalurikolhoosi lasteaia (1971) vana osa oli rajatud arhitekt Anastasia Varuse tüüpprojekti järgi ning koosnes madalate lamedate katustega plokkidest, kus kõik rühmad olid omaette osadesse paigutatud. (Kauge)

Pilt 5, 6, 7. Piilupesa vana osa
(<https://arhitektuuripolitsei.wordpress.com/>)

1983. aastal valminud juurdeehitus oli aga täielik vastand vanale ning püüdis pilku oma rikkaliku vormimängu ning värvidega. Lisaks välisele ilmele loos Ado Eigi koos oma naise Niina Eigiga lasteaiale ka sobiva interjööri. Hoone kõrgus on 8.5 m ning pindala 1443 m². Hoone on laotud silikaattellistest ning kandvate välisseinte paksus on 430 mm, siseseinte paksus aga 300 mm. Katuste ja katuslagede

kandvad osad on raudbetoonist. (Ehitusprojekt „Piilupesa“ 1981)

Pilt 8. Piilupesa peauks
(<https://register.muinas.ee/>)

Kahjuks pidi 2010. aasta veebruaris valla vanim lasteaed oma hoonetest välja kolima, kuna hooned ei vastanud lasteasutusele kehtestatud terviseohutusnõuetele. Suured probleemid oli liigniiskuse ja hoonete kütmisega. Kuna tollane kinnistu omanik, Toomas Toolile kuuluv firma AS Esmar, otsustas kapitaalremonti mitte läbi viia, siis lõpetati rendileping Viimsi vallaga ning sellest ajast peale seisavad hooned tühjad. Lasteaed 10 rühma ning kokku 200 lapsega kolis ridaelamubokssidesse ja eramajja. (Tooming 2010)

Pilt 9, 10. Piilupesa interjäär
(<https://register.muinas.ee/>)

Kahjuks pidi 2010. aasta veebruaris valla vanim lasteaed oma hoonetest välja kolima, kuna hooned ei vastanud lasteasutusele kehtestatud terviseohutusnõuetele. Suured probleemid oli liigniiskuse ja hoonete kütmisega. Kuna tollane kinnistu omanik, Toomas Toolile kuuluv firma AS Esmar, otsustas kapitaalremonti mitte läbi viia, siis lõpetati rendileping Viimsi vallaga ning sellest ajast peale seisavad hooned tühjad. Lasteaed 10 rühma ning kokku 200 lapsega kolis ridaelamubokssidesse ja eramajja. (Tooming 2010)

Tühjalt seisvad hooned kutsuvad ligi aga pahandusi. Peale sisse murdmiste leidis 28. juunil 2017. aastal aset ka tulekahju, kus põles lahtise leegiga lasteaia hoone vanem osa (tüüpprojekt).

Peale põlengut (15.07.2017) anti hoone omanike poolt sisse ehitusloa taotlus hoone lammutamiseks. 25. septembril 2017 aastal väljastati ehitusluba lammutamiseks, kuid ainult vanemale, 1971. aastal valminud osale. 1983. aastal valminud hooneosa tuli säilitada. (Ehitisregistri kanne)

Autori fotod
Piilupesa täna

5.3. Asendiplaaniline lahendus

Antud projekti puhul oli üheks eesmärgiks vana Piilupesa postmodernistliku lasteaia hoone säilitamine ning seetõttu sõltus asendiplaaniline lahendus paljuski olemasolevast hoonest. Kuna Ado Eigi projekteeritud juurdeehitus sisaldas endas vaid nelja rühmaruumi ning tsentris paiknevat saali, siis tuli kõrvalfunktsioonid: söökla ja spordisaal, rajada uude hoone mahtu. Kindlasti tuli tagada ka uue ja vana hoone mugav ühendustee.

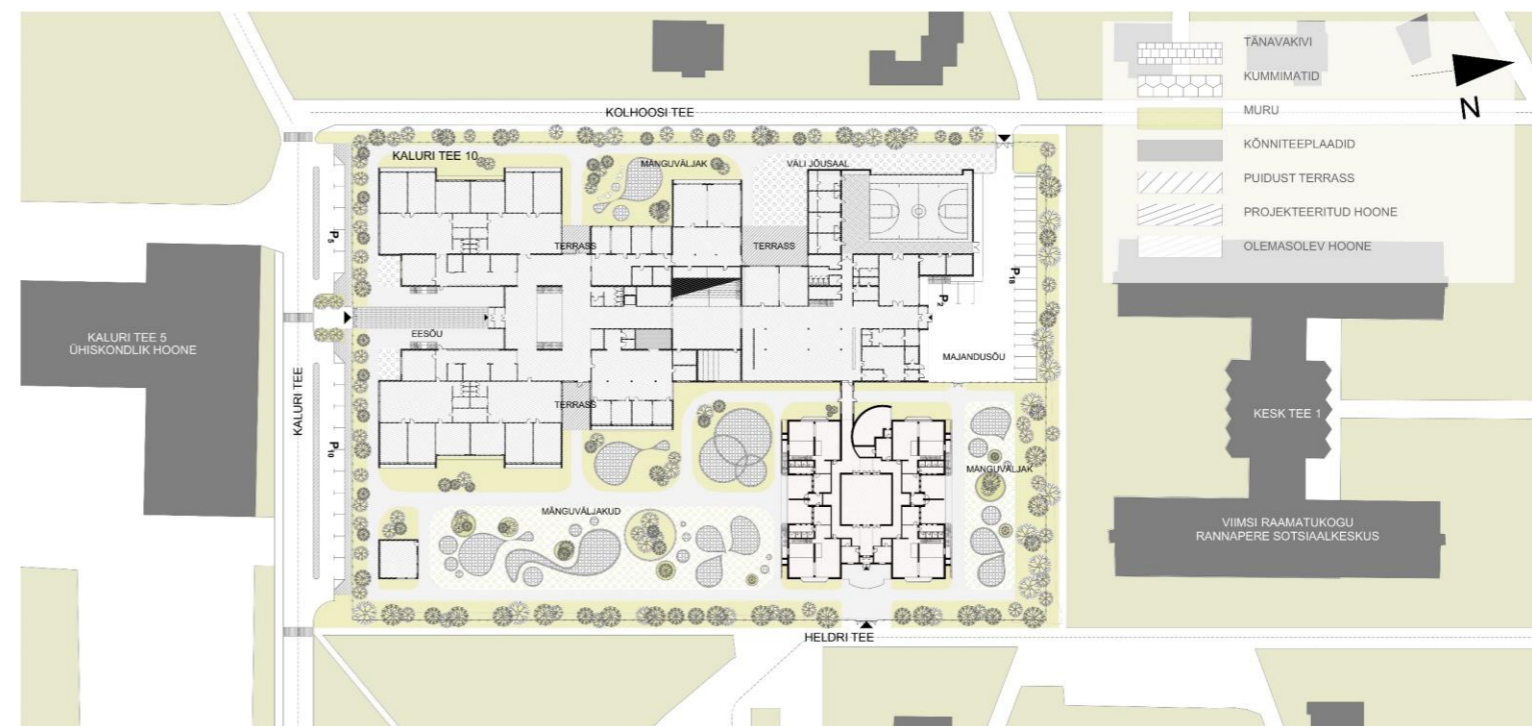
Nii lasteaia kui ka algkooli puhul on oluline, et krundile jääks piisavalt ruumi ka mänguväljakute ning põnevate atraktsioonide tarbeks. Kuigi erinevaid tegevusi on planeeritud üle terve krundi jääb põhiline mängu ala siiski krundi ida külge ning on avatud päikesele ka lõunapoolsest servast. Lisaks on krundile projekteeritud ka väliklass (73 m²).

Hoonesse ligipääs on tagatud hoone ottest – põhjast ja lõunast. Lõuna küljes on hoone peauks ning seega on Kaluri tee äärde planeeritud *drop off* parkla. Põhjapoolsel küljel on aga suurem parkla, mis eelkõige mõeldud kooli personalile, aga ka lasteaia lapsi toovatele vanematele.

Parkla serva jääb ka majandusõu, mille kaudu käib köögi varustamine ning teenindus.

Haljastus on krundile planeeritud perimeetraalselt, kuid üksikud puud ja põõsad on ka hoovis. Enamasti on maastik kaetud kummimattidega, et oleks ohutu ja

mugav hoovis mängida. Kuna krunt ei ole väga suur, siis oli otstarbekam muuta ala täies ulatuses mängumaaks ning koolile ei ole rajatud ei laialdast murukatet ega staadionit. Sportlike tegevusi õues saab teha selleks ettenähtud välispordiväljakul või kooli lähedal asuvatel staadionitel.

5.4. Olulised suurused

Lasteaed- algkool on projekteeritud järgmise mahutavusega:

Lasteaed

Lasteaia osas on neli rühma. Vastavalt Koolieelse lasteasutuse seadusele on maksimaalne lasteaia täitumusnorm lasteaia rühmas kuni 20 last. Lasteasutuse hoolekogu ettepanekul on valla- või linnavalitsusel õigus lapse arenguks vajalike tingimuste olemasolu korral suurendada laste arvu nelja lapse võrra. Kuna antud kontekstis on kaasatud ka erivajadusega lapsed, siis on tegemist sobitusrühmadega ning seetõttu on oluline meeles pidada, et iga erivajadusega laps täidab rühmas kolm kohta.

Eelnevat arvestades mahutab lasteaed maksimaalselt **96 last**.

Lasteaia hoone suletud brutopind **1186 m²**

Siinkohal arvestada, et lasteaia sportimisvõimalused ning söökla on projekteeritud uude hoone mahtu ning ei ole arvestatud antud 1186 m² sisse.

Algkool 1.-6. klass

Uude koolihoone mahtu on projekteeritud 24 koduklassi ning lisaks neli üks ühele õppeks mõeldud klassiruumi. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele on klassi täitumuse ülemine piirnorm põhikoolis 24 õpilast, kuid hoolekogu otsusega võib õpilaste arvu tõsta kuni üheks õppeaastaks.

Eelnevalt arvestades mahutab kooliosa maksimaalselt **580 õpilast**.

Et koolis on mõeldud osad klassiruumid ka erivajadustega lastele, siis on tegelik õpilaste arv siiski väiksem. Õpilaste arvu õpiabirühmas, tasemerühmas ja eriklassis määrab direktor, arvestades õpilaste hariduslike erivajaduste iseloomu, kooli teenindava eripedagoogi ja haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija või koolivälise nõustamismeeskonna või mõlema soovitusi. Eriklassis viiakse tõhustatud tuge saavate õpilaste õppetööd läbi kuni 12 õpilasega ja erituge saavate õpilaste puhul kuni kuue õpilasega. Kooli pidaja võib põhjendatud juhul direktori ettepanekul ja hoolekogu nõusolekul suurendada konkreetses eriklassis õpilaste arvu üheks õppeaastaks.

I korruse suletud brutopind 5847 m²

II korruse suletud brutopind 4888 m²

Suletud brutopind kokku 10 735 m²

Laste maksimaalne arv kokku **676 õpilast**

Lasteaed- algkool kokku **11 921 m²**

Kuigi õpilaste arv ning kooli ruutmeetrite suhe on uue koolivõrgu korrastamise programmi kohaselt lubatust palju suurem (optimaalne 10-12 m² õpilase kohta, hetkel ca 17 m²), siis antud kontekstis on see põhjendatud. Eelnevalt läbi viidud uurimusest selgus mitmeid nüansse, mida käsitletud koolivõrgu korrastamise programm ei arvesta.

Suurimad ruutmeetrite kasvatajad antud koolihoonepühul on järgmised:

- Kool vajab mitut spordisaali
- Erivajadusega lapsed vajavad suuremat klassiruumi (harjumuspärane 2m² ei ole piisav)
- Erivajadustega laste õppeks on vajalikud spetsiaalsed õpperuumid ja puhkeruumid
- Personali on kordades rohkem kui tavakoolis

5.5. Arhitektuurne kontseptsioon

Arhitektuurse lahenduse aluseks on hoonet läbiv sirgjooneline telg, mis jookseb esimesel korrusel läbi terve hoone. Tegemist on viie meetri laiuse ribaga, mis ühendab kõik hooneplokid tervikuks ning kulgeb ühest peauksest teiseni. Telje idee suunab kogu koolipere liikuma mööda ühte ja sama „peatänavat“ ning toob kasutajad aula trepistikule kokku – seal asub kooli süda. Mööda trepistiku saab liikuda teisele korrusele ning sealgi on kasutatud „peatänavat“ motiivi. Sarnastel põhimõtetel töötav nelja meetri laiune koridor kulgeb mööda hoone lääne külge ning suundub avatud raamatukogu alasse.

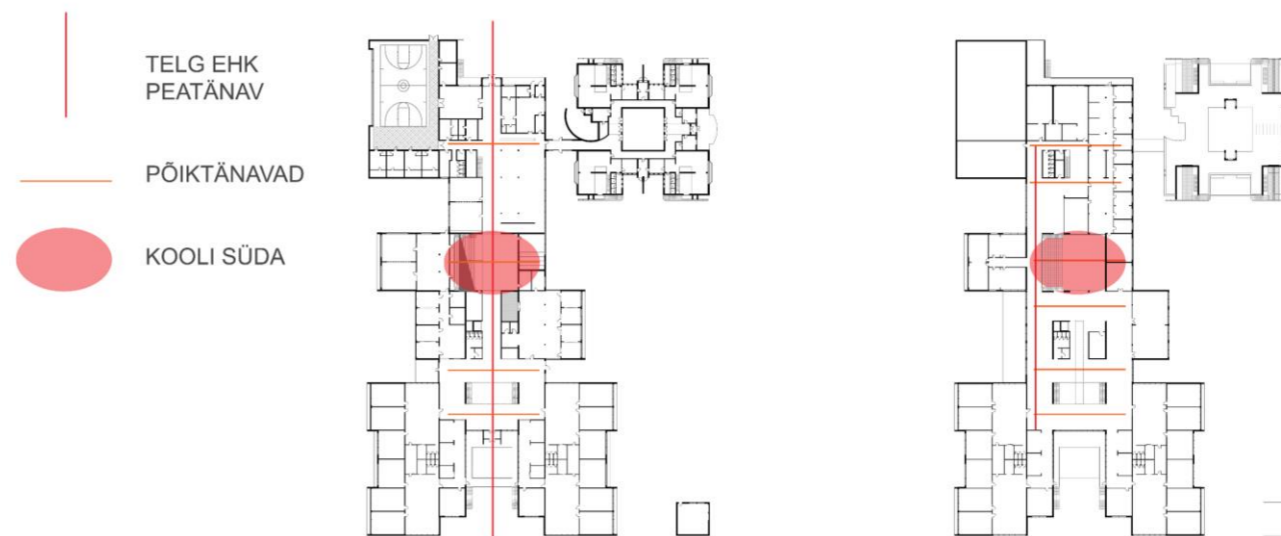
Peatänavatel on liiklus tihe ning suhtlus ja üksteise märkamine garanteeritud. Risti peatänavatega moodustavad nii- öelda põiktänavad, mis juhivad õpilasi ja õpetajaid erinevate hoone plokideni – spordikompleks, söökla, klassikobarad, raamatukogu, kunstiklassid, õpetajatetuba, lasteaia hoone. Koolipere koos toimetamine ning ühiste liikumisteede projekteerimine hõlbustab kõikide õpilaste kaasamist ning takistab anonüümseks jäämist. Erivajadustega laste puhul on oluline, et nad

viibiksid võimalikult palju eakohaselt arenenud lastega koos ning integreerimiseks on parim viis nn juhuslik kokkupuude.

Lisaks sellele, et kooli arhitektuurne lahendus peab suunama õpilased üksteisega suhtlema, peavad

tagatud olema ka nn „põgenemisteed“. Oluline on, et lastel (ja ka pedagoogidel) oleks nurki, kuhu eemalduda ning koolimelust puhata.

Antud projektis on üritatud kõiki neid nüansse arvestada ning võimalike lahendusi välja pakkuda. Järgnevalt on analüüsitud kõiki hooneplokke eraldi.

5.5.1. Kobarad ehk klassikomplektid

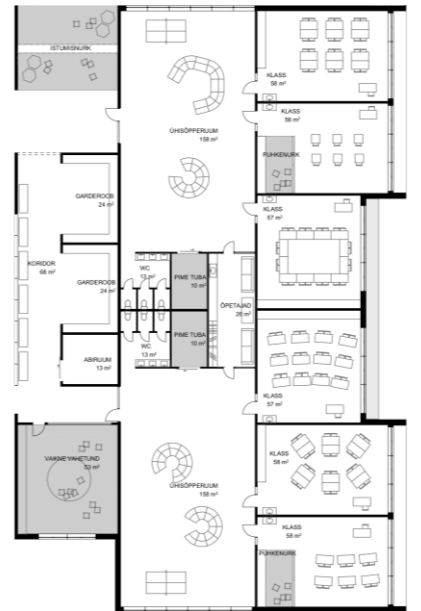
Koduklassid on paigutatud kolme kaupa gruppidesse koos ühise vahetunni ala ning tualettruumidega. Kõik klassid on ühes suurusastmes (57-58 m²) ning seega ei ole oluline mitu õpilast klassis on. Kaasamise seisukohast oleks hea lahendus see, kui kaks klassi oleksid tavaklassid ning üks väikeklass (tõhustatud või erituge vajavate lastega). Kui ruumi paigutatakse erivajadusega lapsed, siis on seal piisavalt ruumi, et pehme mööbli ja kergseinte abil kujundada klassi ka lastele vajalik **puhkenurk**. Samuti on kõikides klassides piisavalt ruumi, et mahutada koolikapid õpilaste isiklike esemete hoidmiseks.

Lisaks on ühisruumi paigutatud ka väike (10 m²) lükanduksega **pime tuba**, mis on eelkõige mõeldud psüühika häiretega lastele, keda pimeduses olemine rahustab. Vastavalt vajadusele saab ust hoida avatuna või suletuna ning see on lihtsalt üks puhkeruumina kasutatav nurgake, kus asuvad pehmed padjad ning mööbel.

Kaks pesa on paigutatud kõrvuti ning moodustavad omaette kobara, millel on ühine õpetajate tuba, garderoob ning **vaikse vahetunni** veetmise klass. Viimane on

mõeldud eelkõige just neile lastele, kes ei talu lärmakaid vahetunde ning vajavad vaiksemat keskkonda. Alumistel korrustel on ka abiruum (13 m²), mis on mõeldud erinevate õuevahendite hoidmiseks, näiteks tõukerataste ja kelkude ladustamiseks.

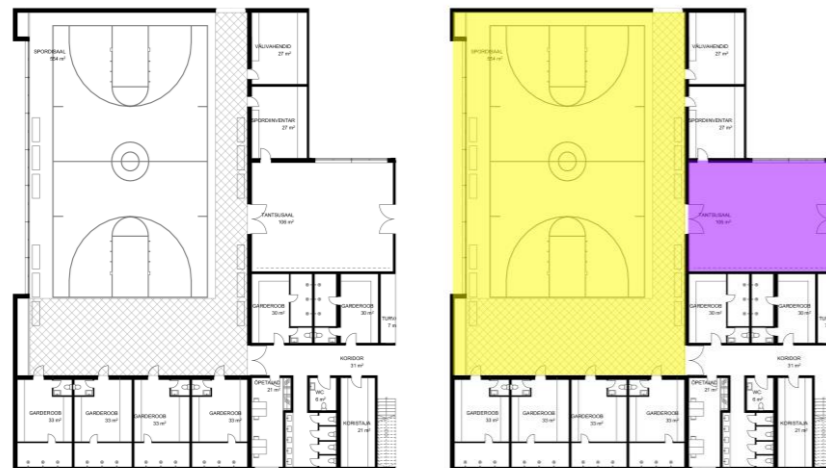

5.5.2. Spordikompleks

Kuna paljudele lastele ei sobi suur ja avar spordikompleks, siis on koolimajas lisaks suurele (554 m²) rajatud ka väiksem saal (105 m²). Riiete vahetamiseks on projekteeritud kokku kuus garderoobi.

Kuna hoone krunt oli küllaltki väike, siis välistaadionit rajada ei olnud võimalik. Küll aga asub õues väli jõusaal ning vähem kui 500 meetri raadiuses on ka kaks suurt staadionit.

5.5.3. Üks ühele klassiruumid

Üks ühele klassiruumid asuvad hoone esimesel korrusel. Neli neist on paigutatud hoone lääne küljele ning need on eelkõige mõeldud lastele, kellel on tunniplaanis üks või paar ainet üks ühele õppel. See tähendab seda, et nendel õpilastel on oma koduklass kuskil mujal, kuid ainetunde, milles on raskused tekkinud, saab siin kompaktsemas ruumis (27 m²) läbi viia. Samas on kahe väikese klassi vahele paigutatud siirdeseinad ning seega on võimalik muuta ruum 54 m² klassiruumiks. See võimaldab klassis ka mitut last korraga õpetada.

Teised üks ühele õpperuumid asuvad aga hoone ida küljes ning siia on mõeldud raskemate psüühika häiretega lapsed, kes vajavad eraldust ning oma suurt mänguala ja pimedat ruumi. Suur ühisala (212 m²) on täis erinevaid sensoorseid mänguasju, mis võimaldavad lastel paremini keskenduda ning õppetöösse süveneda.

Peale koolipäeva lõppu läheb suur ruum aga pikapäevärühma kätte ning selleks on ruumis piisavalt õppe- ja mängutegevusi kõikidele lastele.

5.5.4. Õpetajad ja tugipersonal

Kuue klassi peale ehk igas kobaras on õpetajatele ning tugipersonalile projekteeritud oma puhkeruum (25 m²). Ruum on läbikäidav selleks, et suurendada õpetajate omavahelist koostööd ning suhtlust. Samuti on oluline ära mainida, et kuna tegemist on ka erivajadustega lastega, siis võib personali olla tavalisest palju rohkem.

Harjumuspärase kuue õpetaja asemel peavad siia ruumi mahtuma ka abiõpetajad ning tugiisikud.

Siiski on eelnevalt mainitud kobaras olev õpetajate ruum pigem mõeldud isiklike asjade hoidmiseks ja jõudepauside tegemiseks. Töötamiseks ning arutelude läbiviimiseks on teisel korrusel suured ja avarad (600 m²) koolipersonalile mõeldud ruumid.

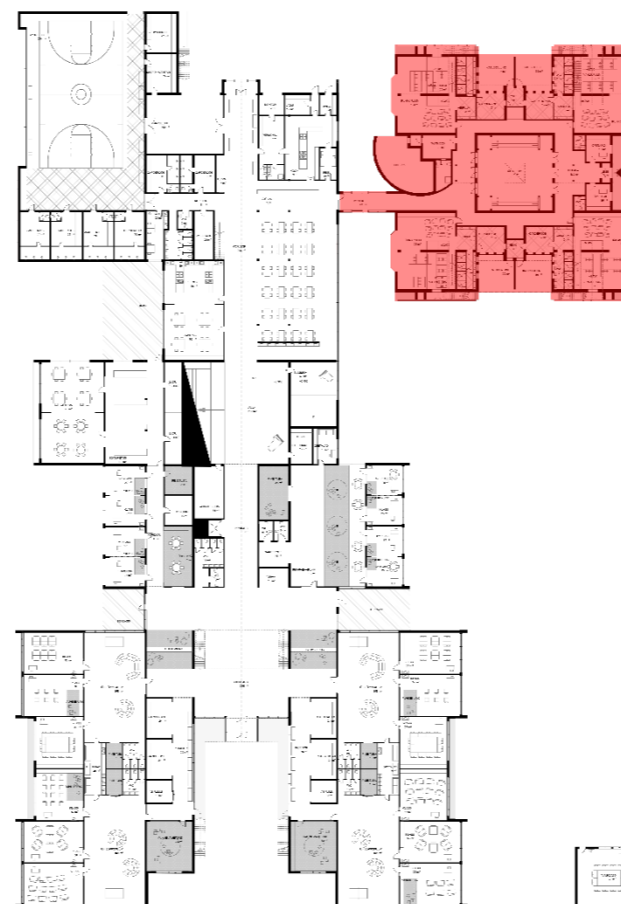
Lisaks spetsialistide, juhtkonna, eripedagoogide ja terapeutide kabinetidele, asuvad siin ka õpetajate puhkeruum, köök, koosoleku saal, tööruum ning vestlusnurgad.

5.5.5. Piilupesa lasteaed

Olemasoleva hoone maht on säilitatud täies mahus. Projekt teeb ettepaneku hoone renoveerida ning soojustada. Säilitatud on ka algupärane fassaadikujundus ning alles on jätud välisviimistluse materjalid - esindatud on nii krohvitud pind kui ka tellis.

Olemasolev hoone ühendati uue mahuga läbi olemasoleva koridori. Lasteaia toimimiseks vajalikud spordikompleks ning söökla asuvad uue hoone lasteaia poolses tiivas.

6. KASUTATUD ALLIKAD

- Buli- Holmberg, J., Skogen, K. (2002) *Kohandatud õpe ja kaasav kool: Innovaatiline lähenemine*. Väljaandmise koht: Universitetsforlaget.
- Building Quality Handbook. May 2017 (2017) Victoria State Government. Victorian School Building Authority.
- (<http://www.education.vic.gov.au/Documents/about/programs/infrastructure/building-quality-standards-handbook.pdf>) (12.01.2018)
- Carrington, S. (2006) *Inclusive school community: why is it so complex?*
- (<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13603110500256137>) (15.01.2018)
- Centar. Eesti rakendusuuringute keskus Centar. (2017) *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring*
- (http://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/So
- tsiaalvaldkond/puuetega_lastega_perede_toimetuleku_uuringu_raport_loppversioon_par_28.02.18.pdf) (24.05.2017)
- Cheryan, S., Ziegler, S. A., Plaut V. C., Meltzoff A. N. (2014) *Designing Classrooms to Maximize Student Achievement*.
- (<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2372732214548677>) (15.01.2018)
- Eesti Sisearhitektide Liidu väljaanne: Ruumipilt 2013 (22.04.2014)
- (https://issuu.com/eestisisearhitektideliit/docs/rp13_veebi/63) (24.05.2018)
- Ehitusprojekt (1981) *Objekt "Piilupesa" lasteaia laiendus*. Projekt asub Rakvere Rahvusarhiivis.
- Habicht, A., Kask, H. (2016) *Teekond erilise lapse kõrval Eesti Puuetega Inimeste Koda. Käsiraamat puudega ja erivajadustega laste ning noorte lähedastele*.
- (<http://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2017/01/Teekond-erilise-lapse-korval.pdf>) (19.04.2018)
- Haridus- ja Teadusministeerium. *Tähtsamad tegevused 2015/2016. õppeaastal*.
- (https://www.hm.ee/sites/default/files/2015-2016-oppeaasta_tegevused_loplik2.pdf) (28.11.2017)
- Haridus ja Teadusministeeriumi kodulehekül. *Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse kontseptsioon*.
- (https://www.hm.ee/sites/default/files/hev_kotseptsioon.pdf) (12.01.2017)
- Haridus- ja Teadusministeerium: *Haridusliku erivajadusega õpilane*.
- (<https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/hariduslike-erivajadustega-opilane>) (28.11.2018)
- Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekül. *Hariduslike erivajadustega õpilaste toetamine. Õpilaste*

hariduslike erivajadustega arvestamine õppe korraldamisel ja tugiteenuste kättesaadavuse tagamisel. (<https://www.hm.ee/et/hariduslike-erivajadusega-opilaste-toetamine>) (16.04.2018)

Kauge, J. *Kirovi-nimelise näidiskalurikolhoosi kalakasvatuse tootmis-halduskeskus.* (<http://www.gmo.ee/project/omedu/>) (05.01.2018)

Kivirand, T. (06.05.2016) Pilootprojektis „Kaasav kool” osales 14 kooli. – *Õpetajate leht.* (<http://opleht.ee/2016/05/pilootprojektis-kaasav-kool-osales-14-kooli/>) (27.11.2017)

Kõrgesaar, J. (2002) *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitlemisele.* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lilleoja, L. 2012. *Erivajadusega laps lasteaias. Abimaterjal õpetajakoolituse üliõpilastele.* Tallinn.

Magistritöö autori intervjuu Randvere Koolis töötava eripedagoogi Margit Šeiniga (17.11.2017) Intervjuu üleskirjutus autori valduses.

Magistritöö autori intervjuu Randvere Kooli direktori Leelo Tiisveltiga (06.04.2018) Intervjuu üleskirjutus autori valduses.

Magistritöö autori intervjuu Randvere kooli arhitekti Inga Raukasega (27.04.2018) Intervjuu üleskirjutus autori valduses.

Martin, M., Zimmermann, A. (2001) *Building Research and Information. Post-occupancy evaluation: benefits and barriers.* (<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0961321001016857#aHR0cHM6Ly93d3cudGFuZGZvbmxpbmUuY29tL2RvaS9wZGYvMTAuMTA4MC8wOTYxMzIxMDAxMDAxNjg1Nz9uZWVhZGZvbnRzPXRydWVAQEAw>) (23.05.2018)

Preiser, Wolfgang F. E. (2003) *Journal of Corporate Real Estate. Continuous quality improvement through post-occupancy evaluation feedback.* (<https://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/14630010310811993>) (23.05.2018)

Randvere kool: Arengukava 2015/2016- 2017/2018 õppeaasta. *Lisa Viimsi Vallavalitsuse 27.10.2015 määrusele nr 22.*

(http://www.randverekool.edu.ee/app/uploads/2015/11/R_T_RK_arengukava_Lisa_m22.pdf) (29.11.2017)

Randvere algkooli hoone arhitektuurivõistluse tingimused ja pakkumise kutse dokumendid (2004). *Lisa 2. Viimsi vallavalitsuse 10.12.2004 korraldusele nr. 790.* Dokument asub Viimsi valla arhiivis.

Randvere põhikooli arhitektuurne tööprojekt. Märts 2012. Töö autorid Inga Raukas, Märt Kadarik, Matthias Klitzsch. Dokument asub Viimsi valla arhiivis.

Riigiteataja. Vabariigi Valitsus. (2018) *Koolieelse lasteasutuse seadus (lühend KELS)* (<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>) (20.04.2018)

Riigi Teataja. Vabariigi Valitsus. (2013) *Tervisekaitseõuded koolidele.*

(<https://www.riigiteataja.ee/akt/128082013010?leiaKehtiv>) (23.04.2018)

Riigi Teataja. Vabariigi Valitsus. (2018) *Põhikooli ja gümnaasiumiseadus (lühend PGS)*
(<https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018003?leiaKehtiv>) (26.04.2018)

Riigi Teataja. Vabariigi Valitsus. (2017) *Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus.*
(<https://www.riigiteataja.ee/akt/128112017025?leiaKehtiv>) (23.04.2018)

Räis, M-L., Sõmer, M. (2017) *Eesti rakendusuringute keskus Centar. Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse ja sellega seotud meetmete tõhusus: Temaatiline raport: kaasamise tähenduslikkus.*
(<http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2017/01/Teemaraport-T%C3%A4henduslikkus-final.pdf>) (30.11.2017)

Saks, J. (2011) *Uus Kool: Visioon hariduse jätkusuutlikust strateegiast.* Keila: Integraloogia Instituut

Tiisvelt, L. (29.11. 2017) *Ettekanne: Kaasav kool.*
(https://www.hm.ee/sites/default/files/kaasav_kool_randvere.pptx) (30.11.2017)

Trei, J. (13.06.2012) *Hakkame Rajama Randvere kooli. – Maaleht, 13.06.2012.*
(<http://maaleht.delfi.ee/news/eestielu/arhiiv/hakkame-rajama-randvere-kooli?id=64534348>) (27.11.2017)

Tooming, U. (15.01.2010) *Piilupesa lasteaed kolib praegustest ruumidest välja. – Postimees, 15.01.2010.*
(<https://tallinn.postimees.ee/212429/piilupesa-lasteaed-kolib-praegustest-ruumidest-valja>) (05.01.2018)